

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **113**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

6

LIPANJ
2021

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte
za zaprimanje članaka,
vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

Kerschhoffset d.o.o.
Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 15 kuna (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (uredhps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu pretplatnika.

Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

264 Tamna strana planine**274** Ferate – planinarstvo ili adrenalinski turizam?**284** Treking dolinom rijeke Markhe**300** Josip pl. Pinter

Sadržaj

Članci

- 264 Tamna strana planine**
Dejan i Danijela Jakšić
- 274 Ferate – planinarstvo ili adrenalinski turizam?**
Darko Grundler i Alan Čaplar
- 282 Kada putovi postanu sami sebi svrha...**
Slobodan Žalica
- 284 Treking dolinom rijeke Markhe**
Damir Šantek
- 300 Josip pl. Pinter**
Zvonko Trdić
- 302 33. Skupština HPS-a**
Davor Rogina

Rubrike

- 306 Planinarska faleristika:** Značke obilaznice »Po planinama SR Hrvatske« (pripremio: Vjekoslav Kramberger)
- 308 Planinarske kuće:** Odobrena sredstva za obnovu, održavanje i izgradnju planinarskih objekata, Planinarsko sklonište Crnopac
- 310 In memoriam:** dr. sc. Ignac Munjko (1935. - 2021.)
- 311 Vijesti:** Mario Celinić na Mount Everestu

Tema broja

Ferate – planinarstvo ili adrenalinski turizam?

Naslovnica

Planinski kotrljan (*Eryngium alpinum*) na sjevernom Velebitu, foto: Morana Dulić

Tamna strana planine

Kako napisati priču o tome kako si za dlaku izgubio glavu

Dejan i Danijela Jakšić, Rijeka

Sjećam se da smo oboje jako gorljivo, drugi dan nakon nesreće, još pod golemim adrenalinom od dana prije i s velikom mješavinom pozitivnih i negativnih emocija, razgovarali kakvu ćemo samo priču o tome napisati. Sada vidim da je bolje neke stvari napisati s odmakom. I ne samo bolje, nego jedino moguće.

Prošlo je više od mjesec dana i polagano se oporavljam od višestrukog loma zdjelice i operacije te sada na neke stvari zacijelo gledam drugačije nego na samom početku. Trenutačno sam invalid koji tek uz pomoć hodalice napravi poneki stidljiv korak. Izgubio sam 11 kilograma mišića ležeći u bolnici 25 dana i izgledam kao kostur. No, oporavak i sve vezano uz to opisat ću nekom drugom prilikom. Ovo je jedna druga priča...

Nastojat ću ovaj tekst lišiti samosažaljenja ili samohvale jer ni sam ne volim čitati napuhane,

senzacionalističke i granično istinite (ili posve neistinite) priče, nakrcane događajima i emocijama kojih realno nije ni bilo.

Jutro

Najbolje je početi od početka – trebala je to biti još jedna divna nedjelja u planinama. Prognoza je bila dobra i odlučujemo se za laganu turu po srednjem Velebitu, Alan – Zečjak – Kita i, ovisno o tome koliko vremena budemo imali, još koji usputni vrh.

S obzirom na to da cesta do planinarske kuće Alan nije bila prohodna do kraja, parkiramo se oko dva kilometra prije nje i »na divlje« kratimo do Premužićeve staze, gdje hvatamo križanje za Zečjak. Snijega je sa sunčane strane sve manje, ali još je prilično rano te se razmjerno brzo okrećemo prema ličkoj strani, u prvoj šumi navlačimo

Uspon po smrznutom snijegu

DEJAN JAKŠIĆ

Prekrasan dan na razmeđu
sjevernog i srednjeg Velebita

dereze i ne skidamo ih do kraja. Bez obzira na prilično toplo jutro, još je uvijek sve zaleđeno nakon prilično hladne noći.

Uživamo u vidicima prema moru i razmjerno brzo stižemo na Zečjak. Markacije nisu vidljive pa nam nečiji jučerašnji tragovi pomažu u navigaciji, iako nam kraj nije posve nepoznat. Posljednji smo put na tim dvama vrhovima u kombinaciji bili prije desetak godina i moram priznati da mi je vrijeme načelo sjećanje. U svakom slučaju, pronalazimo i smjer za Kitu te smo ubrzo i na tome vrhu. Ondje počinjemo planirati što još obići – jer dan je još mlad, a mi smo još uvijek svježiji. S vrha gledamo na cestu za Štirovaču pa odlučimo spustiti se što pravocrtnije do nje, a onda ćemo vidjeti kamo dalje kad vidimo koliko će nam vremena trebati za silazak.

Silazak

Tražimo najpogodniju trasu, no velika strmina tjera nas prema sjeveroistoku od vrha Kite, gdje pronalazimo mjesto odakle je nagib u postupnom padu sa 60-ak na 40-ak stupnjeva do dna vrtache ispod ceste. Prilično je tvrdo i ledeno, no dereze grizu dobro te polako i sigurno silazimo.

Prvi zlokoban znak, o kojem tada nismo puno razmišljali, pojavljuje se u vrlo neobičnom obliku. U svojem polaganom spuštanju iznenadili smo miša koji je izašao iz korijena jedne bukve. Jadnik se od straha okliznuo i, priličnom brzinom za tako malo biće, nekontrolirano kotrljao sve do udarca u stablo nekoliko metara niže. Kako se u to doba godine snijeg danju topi, oko svakog se stabla formirao prsten, koji kao bunar seže gotovo do korijena. Mali nesretnik upao je unutra i očito neozlijeđen nastavio sigurnijim prolazima pod snijegom.

Malo smo se spustili prema njemu da provjerimo je li dobro, a kada smo vidjeli da je sve u redu, nastavili. Imamo još 350 – 400 metara spusta, a zbog nagiba silazimo oprezno i sporo. Idemo cik-cak i odmaramo se kraj stabala, dok čekamo jedno drugo.

Pad

Nakon jedne od takvih stanki nastavljam se spuštati i pri promjeni strana činim kardinalnu grešku – u isto vrijeme dok mijenjam nogu koja će biti izložena strmini, prebacujem cepin iz desne u lijevu ruku, ali tako da prvo postavim vezicu oko ruke i cepin primam za ručku umjesto

Snijeg i sunce na Velebitu

za glavu. U tom trenutku nogom nailazim na ledenu ploču i vlak smrti mogao je krenuti.

Zbog naglog pada ne uspijevam privući cepin desnoj ruci pa ga zakucavam lijevom rukom, što me nakratko trzne, otkine cepin iz ruke (koji je još uvijek na vezici), no umjesto da ga sada uspijem privući, prolijećem kroz valjda jedine niske grane koje su virile iz leda na toj strmini i u njima mi zapinje cepin, čupa mi vezicu i gotovo trga palac lijeve ruke. I tako ostajem bez jedine stvari koja mi je mogla pomoći.

Tada počinje ozbiljno s*anje. Uzmimo u obzir da sam tada imao 88 kg i desetak kilograma težak ruksak. Dakle, 100 kg »žive vage« juri na čistom ledu i nagibu od 50 do 60 stupnjeva takvom brzinom da ne trebamo pretjerano poznavati fiziku kako bismo znali da sam već za nekoliko sekundi nemilice žurio prema vlastitoj smrti.

Zanimljivo je da se meni cijeli splet događanja toliko usporio, da sam zapamtio svaki djelić katastrofe. Žao mi je što ću razočarati mnoge koji ovo čitaju, ali nisam iskusio ono da ti život prolazi pred očima ili da vidiš svjetlo na kraju tunela i slične filmske verzije umiranja. Jako sam

pazio da od svakog stabla odbijem nogama, tako da ih ne slomim i da ujedno ne udarim glavom ili kralježnicom te završim sve na mjestu događaja.

Nažalost, stabla ondje rastu jako gusto, a svaki put kad bih se odbio nogama, katapultiralo bi me bez kontrole dalje, nakon čega sam se svaki put okretao na leđa i pokušavao što bolje dočekati sljedeće stablo. Tri ili četiri stabla uspješno sam odbio, uz strašne udarce koje su noge morale podnijeti. Tada stižem do mjesta gdje su stabla rasla nešto bliže i nakon jednog odbijanja ne uspijevam dovoljno brzo promijeniti položaj te velikom brzinom udaram bočno desnim kukom u stablo.

Doslovno čujem kako mi pucaju kosti od udarca. Neopisiv osjećaj, kao da čuješ pucanj i mrvljenje istovremeno. Odmah sam sebi rekao: sada si mrtav! Mrtav! Znao sam da će me takav lom strašno oslabiti i da se neću moći objema nogama odbijati od stabala do kraja, niti se okretati tako brzo kao do tada. Svaki sljedeći udarac odbijam samo lijevom nogom, što ima za posljedicu još veće rotacije tijela, pa sada svaki put jurim glavom prema dolje i trebam puno

vremena da se okrenem i namjestim za sljedeći udarac.

Srećom, ostajem dovoljno pribran da primijetim vrlo kratku stubu prije preostalih 150 metara padine. Odmah sam pomislio – to je to. Ovo je moja prilika, ondje ću stati, dovoljno je duga. Dolazim na nju glavom prema dolje i usporavam. Na trenutak osjećam veliko olakšanje. Ali nešto nije u redu, ne mogu se zaustaviti! Već posve krvavim i razbijenim noktima grebem po ledu, ali ne zaustavljam se! Sve to traje, naravno, jako kratko, ali u mojoj glavi to su događaji koji traju minutama.

Prebacuje me preko ruba! Gotovo ne mogu vjerovati, ali nastavljam kliziti! U sekundi donosim odluku i spazim jednu tanju bukvu lijevo od sebe, tri metra niže. Okrećem se nogama prema dolje da je ulovim lijevom nogom, koliko to bude moguće. Ruke su mi uništene od grebanja po ledu i odbijanja stabala, tako da na njih ne mogu računati. To je to, sad ili nikad. Znam da ću se polomiti, ali moram to napraviti!

Bacam se na stablo i nabijam se velikom žestinom na međunožje, no uspijevam obujmiti bukvu lijevom nogom. Nabijam se na prsa i trbuh takvom silinom da nakratko ostajem bez daha, ali nisam dopustio da udarim glavom. Zaustavio sam se! Ne mogu vjerovati, ali zaustavio sam se!

Stojim na lijevoj nozi zaglavljnjen između stabla i leda, u nemogućem položaju, ali stojim. Prvi mi je instinkt bio javiti Danijeli da sam živ. Pokušavam vikati i tada mi strašno pozli, mrak mi pada na oči, no ne dam se tom osjećaju. Ako izgubim svijest, past ću dalje, položaj mi je sve samo ne siguran. Uzimam dva-tri jaka udaha i dolazim k sebi. Derem se iz svega glasa: »Živ sam!«, ali ne prepoznajem vlastiti glas. Zvučim kao ranjena životinja. Derem se i dalje, ali shvaćam da me ne čuje – predaleko sam i prenisko. Svejedno nastavljm vikati, sve dok joj nisam čuo glas. Dobro je, čujem je, čula me je.

Sada se ona treba spustiti do mene, pažljivo i sigurno koliko je to moguće u takvoj situaciji. Strašno se brinem. Valjda joj sto puta vičem: »Polako, dobro sam!« – bilo me je strah da zbog onoga što je morala vidjeti i kako se morala osjećati ne pogriješi i ne padne kao i ja.

Taj pad. U sekundi. U jednom trenutku oboje stojimo, horizontalno udaljeni možda pet metara,

Dejan koji metar ispod mene. Komentiramo smjer kojim ćemo se spuštati sljedećih desetak metara. Dejan kreće prvi i samo odjednom pada i počinje se klizati. Gledam kako se pokušava zaustaviti cepinom, jedanput, dvaput, a treći put mu ga potpuno izbacuje. Vrištim: ne, ne, ne! kao da će to pomoći. Kao da će ga to zaustaviti. Kao da se to upravo ne događa. Ne vjerujem da se događa. Gledam kako ne staje, samo ubrzava. Gledam kako se rotira i pokušava okrenuti. Gledam kako udara o jedno stablo. O drugo stablo. O treće stablo. Kao krpenu lutku odbacuje ga slijeva nadesno i obratno.

Ne mogu disati. Zakopavam se derezama i cepinom još jače uza svoje stablo, jer se sva tresem. Ne, ne, ne! Gledam kako gadno bokom udara o sljedeće stablo i dalje ga više ne vidim. Prestrmo je i predaleko se otklizao. Vrištim: »Jesi li živ, jesi li živ?!« Nema odgovora. Vječnost prolazi, iako tek sekunde. I napokon, čujem prigušeno: »Živ sam, živ sam! Pomalo dolje, morat ćeš zvati HGSS, pomalo dolje, pomalo dolje.«

Uzimam deset sekundi da nekoliko puta duboko udahnem i smirim se koliko mogu te počinjem silaziti do njega. Tako sporo i tako krajnje oprezno, triput provjeravajući svaki pokret, svjesna da je gotovo ako ovo ne učinim kako treba. Nema dalje. No, ne želim previše razmišljati, svu pozornost usmjeravam samo na sljedeći korak. Usput nailazim na njegov odbačeni cepin, uzimam ga i sada s dvama cepinima ipak bolje napredujem – ako ništa drugo, osjećam veću sigurnost u tim okolnostima, malo vraćanje kontrole. I nakon onoga što mi se čini kao sat vremena spuštanja, napokon dolazim do njega, zakvačenog za stablo.

Nakon pada

Nakon nekih 15 – 20 minuta Danči dolazi do mene i odmah joj kažem da sam slomio kuk, zdjelicu, a možda i desnu nogu. Znam da ćemo mnogima zvučati kao dva robota, ali ni ona ni ja nismo ni trepnuli na te vijesti. Nije bilo panike ni emocija. I bez riječi, samo iz pogleda, sve nam je bilo jasno. Znali smo da će ta bukva, izgubimo li pribranost i prepustimo se emocijama, tuzi i panici, postati moj nadgrobni spomenik.

Govorim joj da sam nepokretan, na što ona odgovara pitanjem jesam li siguran, a ja joj

jednim pogledom dajem do znanja da smo u teškoj nevolji.

Ne gubimo vrijeme, skida mi ruksak i oblači jaknu, vadi prvu pomoć i zamata me u astro foliju te stavlja karimate pod stražnjicu da lakše izdržim naslon na ledenoj strmini. Dogovaramo se o tome što treba reći kada dođe do signala i računamo da joj treba oko sat vremena da dođe do kuće Alan (pod uvjetom da ne ulovi signal nešto prije), sat i pol do dva da dođe najbliži HGSS Gospić i oko sat vremena da dođu do mene. Dakle, moram izdržati ovdje, sam na ovoj bukvi i na ledu, oko tri i pol do četiri sata. Pozdravljamo se i ona oprezno nastavlja prema dolje.

Dolazim do Dejana i prva mi je misao: dobro je, živ je, sve je dobro. Znam da nije – takav se pad ne preživljava, ili se ne preživljava bez posljedica. Ali vidim ga, mogu ga dotaknuti, priseban je. Dakle, dobro je. Ne gubim ni trenutka, skidam mu ruksak i vadim jaknu, prvu pomoć, sve što može pomoći, dok mi on govori što mu je i da moramo zvati HGSS. Pokušavam ih pozvati, iako već znam da ovdje nema signala i da do njega moram još prilično hodati. Ništa, poziv ne prolazi, očekivano. Dok ga zamatam folijom, razgovaramo o onome što slijedi. Sve to skupa traje možda pet minuta.

Dejan predlaže da ga pokušamo preseliti tričetiri metra više, na tu policu, da bude u boljem položaju. Snimam policu i odmah zaključujem da je to neizvedivo – on se ne može pomaknuti koliko je slomljen, ima 20 kg više od mene, a sve to na ledenoj strmini – odustajemo od toga. Zaključujemo da mora izdržati na stablu kakogod, nema druge, a ja moram što prije doći do signala i pozvati pomoć.

Prioritet je što prije pozvati pomoć. Očigledno u šoku, činimo grešku. Trebala sam ga zavezati za stablo, dodatno ga osigurati na neki način. Desetmetarsko uže uvijek imamo sa sobom, imali smo ga i taj put, ali to je jednostavno bio propust u cijelom tom šoku. Srećom, nije nas koštao – do kraja bih života žalila da jest.

Ne dopuštam si biti potresena, već se okupiram samo sljedećim korakom. Pozdravljamo se i bez daljnjeg razmišljanja krećem dalje u spust do dna vrtače, odakle slijedi i oko 250 m uspona do ceste Alan – Štirovača. Cijelo se vrijeme okrećem, stalno se okrećem da što bolje zapamtim gdje je on i kojim

sam putom išla. Svake dvije minute pokušavam nazvati, dobiti signal. Naravno, nema ga.

Uspinjem se na cestu i ondje činim sljedeću grešku. Ne obilježavam mjesto, već uočavam narančastu strelicu, sprejem iscrtanu na zidiću, pamtim gdje sam i znam da ću se znati vratiti i pokazati gdje je. Da, tako je i bilo, no sada, u retrospektivi – što bi bilo da se zbog nekog razloga nisam mogla vratiti ili pokazati gdje je? Dopustila sam da sve ovisi samo o meni i mojem sjećanju, što je velik propust. Opet propust koji nas srećom nije koštao.

Hodam po cesti što brže mogu, cijelo vrijeme razmišljajući samo o dvjema stvarima. Ne forsiraj, ne smiješ se i ti sad ozlijediti prije nego što pozoveš pomoć, što je u takvim okolnostima lakše reći nego učiniti. Svi instinkti vrište da ubrzaš, da što prije pozoveš pomoć, da on što kraće čeka sam, polomljen, u ledu i hladnoći. I druga, Dejo, drži se, drži se, izdrži, moraš biti dobro kad se vratim.

Sami

Dok se ona žuri da svoj dio zadatka obavi što prije, ja se trudim ostati pribran. Stojim na jednoj nozi – trebao sam se zavezati za bukvu, ali nisam. Trebao sam imati kacigu na glavi, ali nisam je stavio. Srećom, nisam platio za te greške. Vrijeme prolazi strašno sporo, ali kako sam znao vremenski okvir, pogledi na sat umirivali su me.

Odmah sam se sjetio odlične knjige i filma »Touching the Void« Joea Simpsona. Za sve što je Joe prošao, ovo je bila kamilica, ali to nije važno – važno je kako je to učinio. Stalno si je zadavao sitne ciljeve i pokušavao je ne očajavati. Rekao sam sebi da ću raditi isto to, pa sam svakih deset minuta razmišljao gdje je Danijela, namještao foliju, grijao ruke, popravljao kapuljaču i tako ukруг.

No, nakon pola sata hladnoća me je dobrano načela i moji su zadaci postajali sve teži. Ne mogu dovoljno naglasiti važnost astrofolije. Rukavice nisam mogao navući ni uz Danijelinu pomoć, toliko su mi ruke bile uništene. No, folija mi je vratila toplinu za desetak minuta. Kada je počeo hladan vjetar, astrofolija je bila posebno važna. Nikada ne zanemarujte astrofoliju! Do sada sam ih u prvoj pomoći nosio po dvije, a odsad ću ih nositi četiri.

Osjećao sam se strašno usamljeno i ranjivo, pitao sam se što ako se Danijeli nešto dogodilo. Nisam se nikada bojao smrti, a nisam ni tada, samo nisam želio da skončamo odvojeno. Cijeli sam se život pripremao za ovo, jednostavno sam znao da je to kad-tad moguće. Nemoguće je tako često biti izložen divljini i ne stradati.

Ako sam išta naučio svih tih godina, to je da se nesreće događaju svima. Najiskusnijima i najneiskusnijima. Iskustvo je važno jer oblikuje način na koji ćeš se ponašati tijekom i nakon nesreće, to je jedina razlika, ali i najvažnija. To je ona razlika koja odvaja život od smrti. Mislim da su za većinu nesreća odgovorni oni kojima se dogodi. Bilo da vas pokupi lavina ili napravite grešku kao ja, nešto smo taj dan zanemarili ili forsirali i to je dovelo do nesreće. Pitanje je samo jeste li jedan od onih sretnika koji je prošao bez posljedica, ili onaj koji ima laganu ili tešku ozljedu, ili ste onaj koji je mrtav.

No, nisam želio očajavati, odvlačio sam misli na pozitivne stvari i na vrijeme koje moram izdržati. Nije bilo jednostavno – noga mi se prvo tresla, a zatim zgrčila od napora i hladnoće. Ali nije popustila! Bio sam solidno odjeven jer je bilo najavljeno hladno vrijeme i nisam osjećao da mi neki dio tijela, osim stopala, reagira na hladnoću. Bio sam, naravno, potpuno u krivu. Noge su mi bile sasvim smrznute, a samo dobra jakna i folija spriječile su da se potpuno pothladim.

Nakon sat vremena počinju prvi ozbiljniji problemi. Odjednom osjećam veliku toplinu i hvata me san. Pomislio sam kako je fino zatopliilo, mogao bih i odrijetati. Srećom, trpio sam takve bolove da mi nisu dali da se prepustim tom osjećaju, koji je, naravno, nastao zbog pothlađenosti. Prepoznajem to vrlo brzo i svako toliko nagnem se na desnu stranu kako bih se namjerno podvrgnuo takvim bolovima da mi se tijelo prepolovi i glava trenutno razbistri. To je postao novi dio rutine, nisam smio dopustiti da zaspim.

Nakon sat i pol počinje hladan vjetar. Baš super, ionako sam bio na sjevernoj strani, u priličnoj hladnoći, a sad još i to. Vjetar je učinio da folija oko mene počne pričati pa sam počeo halucinirati kako čujem glasove. Fućkao sam iz svega glasa, ali čim sam pogledao na sat, bilo

je jasno da nitko nije mogao doći. Stalno sam si govorio da se saberem, no svaki put kad bih se sabrao, postao bih svjesniji hladnoće i bolova.

OK, idemo dalje. Ponavljam svoje male rituale i proći će vrijeme. Nakon dva sata dodirujem si nogu na kojoj stojim i više nemam osjećaj da je moja. Tvrda je i hladna, ali mišići drže i dalje. Pitam se mogu li dohvatiti ruksak da se svežem, ali tijelo mi je toliko razbijeno da i najmanji pomak prouzrokuje nesnosnu bol i nekontrolirano vrištanje.

Kojiput se i nasmijem sam sebi, ali najviše me se dojmio taj životinjski instinkt koji ti se javi. Nevjerojatno je što moraš izdržati, a još nevjerojatnije što možeš izdržati. Postaneš zvijer, u doslovnom smislu te riječi. Postaneš svjesniji kako životinje žive svaki dan i kako umiru svaki dan. Odlučio sam da danas nije taj dan.

Ostat ću ovdje živ, koliko god mogu. Nije mi još vrijeme. Uvijek sam bio strašno tvrdoglav i uglavnom je to bila negativna strana moga karaktera. Ali ne i taj dan. Ako sam ostao živ zbog nečega što sam sâm mogao poduzeti, to je bila moja tvrdoglavost. Ne mogu otići s ovoga svijeta a da još jednom ne vidim Danijelu.

Hodam po toj cesti i zovem. Svake dvije minute. Stižem na prijevoju desetak minuta od Alana i ondje mi napokon prolazi poziv. Pokušavam u kratkim rečenicama što prije reći što imam, za slučaj da nestane signala. Tako je i bilo. Prvi se poziv prekida nakon deset sekundi. Uspijevam uspostaviti drugi

poziv i stojim kao ukopana na tom mjestu gdje sam ulovila signal.

Prespajaju me na HGSS. Što kraće i brže govorim što se dogodilo, gdje se dogodilo i da se može saonicama po cesti do spusta u vrtaču. Govore mi da idem do planinarskog doma i da ih ondje čekam, da se nipošto ne vraćam prema Dejanu jer me neće moći dobiti – moram ostati u zoni signala. Kažu da će im trebati barem oko sat i pol da dođu do mene. Dobro, kao što smo i pretpostavili.

Stižem do Alana, skidam dereze, spremam ih u ruksak i sjedam kod doma. U tome trenutku sve popušta, počinju negativne misli, počinju strahovi. Kako je on, je li dobro, i ono najgore, je li živ. Ma živ je, nećeš tako razmišljati, drži se Dejane, pobogu.

Ne shvaćam da sam u stanju šoka, imam dojam da funkcioniram. No, tada nailazi troje planinara (Maja, Igor i Stjepan). Maja me pita jesam li ja zvala HGSS – taman su se spuštali prema Alanu kad je stigao poziv na intervenciju. I ne sjećam se što sam im tada rekla, ali imam dojam da je bilo premalo i kroz maglu. To da sam sat vremena hodala od njega, znatan dio po cesti, samo ja sam prošla pa neka prate moje tragove i vidjet će gdje sam prokopala snijeg da se iz vrtače

uspnem na cestu. Ondje trebaju sići, pa malo gore u strminu, u šumu. Naravno, nisam se sjetila spomenuti im narančastu strelicu na zidiću (baš na mjestu gdje se trebaju početi spuštati), a tragovi u snijegu nakon dva sata sunca... pitanje je što će biti s njima.

Kreću žurnim korakom, a ja ostajem čekati HGSS u zoni signala. Počinje čekanje. Gasim sat i pokušavam izvući GPS trag, da ga imam ako zatreba, ali ne ide jer je signal užasno slab. Pokušavam nazvati Dejana na mobitel, nadam se, nekim čudom, da će uloviti signal. Znam da neće, sve mi je jasno. Zovem svejedno.

Još čekanja. Dva sata golog užasa. Nesigurnosti, propitivanja, samookrivljavanja za sve propuste taj dan (i prije i poslije nesreće). Kako je on? Jesu li ovo troje stigli do njega, jesu li ga uspjeli naći? Kako se nisam sjetila reći im za narančastu strelicu? Samo da nije sam toliko dugo. Samo da je dobro. Samo da je živ.

Prvi ljudi

Nakon otprilike dva i pol sata pričinjava mi se da čujem glasove. Opet haluciniram. No, možda ipak ne haluciniram jer između naleta vjetra čujem muški glas koji doziva! Odgovaram glasnom vikom i ujedno gledam na sat. Nije mi jasno kako je pomoć tako brzo došla, nešto nije u redu. Ubrzo pri dnu padine ugledam dvoje ljudi i dva mala psa.

Prema meni se žuri žena koja me odmah pozdravlja i vrlo mi se smireno predstavlja kao Maja iz HGSS Stanice Gospić. Prepričava mi da je dok je planinarila s prijateljima dobila dojavu da imaju intervenciju i da je taman tada srela Danijelu kod planinarske kuće Alan. Kakva sreća! Razmjenjujemo podatke o potencijalnim ozljedama (Maja je, inače, medicinska sestra) pa Maja i njezin prijatelj Igor planiraju kako da me izvuku iz klopke u kojoj sam se našao.

Dok me Maja pokušava zagrijati, Igor u ledenoj strmini cepinom kopa policu na koju će me položiti. Raskrvario je šaku pokušavajući biti što brži, a na Majino pitanje je li sve u redu reagira kao i svaki pravi frajer, odmahuje rukom i nastavlja s kopanjem. Kakav tip! Ono što dalje slijedi jest *world of pain*. Igor me uzima ispod pazuha, Maja za noge, izvlače me sa stabla i prebacuju na policu

Zbrinjavanje unesrećenoga

– sve to uz moje vrištanje, za koje im se odmah ispričavam. Napokon mi noge dobivaju odmor, ali toliko sam pothlađen i razbijen da ne osjećam veće olakšanje, kakvom sam se nadao.

Počela je igra čekanja. Maja mi drži glavu u naručju i razgovara sa mnom da ne zaspim. Zatrпали su me svime što su imali od odjeće, kako bi me ugrijali. Kakvi ljudi! Brinu se za mene kao za vlastito dijete, kakvu sam sreću imao što su se tu našli. Ubrzo začujem lavež pasa. Potpuno krivo! Ni blizu ubrzo, ali meni vrijeme nije imalo neko značenje. Bio sam zaleđen, trpio bolove i bio potpuno nepokretan, a vrijeme prolazi želio ti to ili ne.

Nakon otprilike dva sata od poziva stižu saonice i dvojica na njima. Josip i Milan. Mladi dečki, naših godina, možda i mlađi. Prvo me pitaju da im objasnim gdje je Dejan, a ja imam osjećaj da će me ostaviti ondje i otići bez mene. Nekako im se smilujem, valjda, a možda su zaključili i da će biti lakše ako im potvrdim lokaciju – uzimaju me sa sobom.

Dolazimo do mjesta gdje se treba spustiti u vrtaču, navlačimo dereze i spremamo se za spuštanje. Dečki pripremaju i dodatnu opremu, nosiljku i ostalo. Govore mi da ih čekam, da ne krećem dolje bez njih. I zaista sam imala namjeru poslušati ih, ali u tome trenutku spazim Stjepana na dnu vrtače, izvan šume. On je, čini se, ostao dolje kako bi mogao signalizirati HGSS-u gdje su. Kad nas je vidio, krenuo je polako prema gore. Kad sam ga ugledala, odmah sam i bez razmišljanja krenula prema njemu.

Moje prvo pitanje, kada sam došla do njega, bilo je kako je Dejan, je li živ. Stjepan govori da jest, ali da je prilično pothlađen. Tada nastavljam prema Dejanu, da ga što prije vidim, a Stjepan se vraća gore na cestu, vidjeti može li kako pomoći.

Ponovni susret

Stiže pomoć! Dolaze ljudi iz HGSS Stanice Gospić, a za mene to znači samo da je Danijela dobro. Prvo pitam za nju, kako je, ali onda joj začujem glas negdje ispod. Uspinje se prema meni, vratila se do mene. Tražim pogledom gdje je, da je vidim, i tada si prvi put dopuštamo malo emocija. Na njezino suženje očiju brzo odgovaram da je sve u redu i da nema razloga da se brine. Ona meni govori: »Šuti, budalo, to je od

Priprema za transport

sreće«. Baš sam to super odradio – vidjela je stravičan pad, polomio sam se tako da sam ostao nepokretan, ali širim pozitivnu vibru i govorim da se ne treba brinuti.

No, takvi smo oboje oduvijek bili. Nema panike, nema vike, nema suza, nema ničega dok sve nije gotovo. Daj najviše i najbolje od sebe što možeš u danoj situaciji i tako to mora biti. Cijeli život govorim da se ne bojim smrti, a posebno ne smrti koja bi me zatekla dok radim nešto što mi je strast, što mi je život. Ona to nikada nije mogla shvatiti, a kamoli izgovoriti za sebe. Unatoč tome bili smo dobar par u planinama, kao i inače u životu. Ja bih uvijek gurao što više, a ona bi bila glas razuma i opreza kada je trebalo.

Govorim Maji da sam klaustrofobičan od svih jakni koje su pobacali po meni, pa mi oslobađa pogled. Gledam Dančicu, vidim da traju pripreme, ispituju me kako sam, zašto smo išli tim područjem, gdje smo bili... mislim da se svi brinu da ne zaspim. Kada je sve bilo spremno, stavljaju me u nosiljku na napuhavanje i u njoj se ipak osjećam ugodnije. Čak sam na trenutak pomislio da je sve gotovo. Naravno, tek smo krenuli, a ono što su ti ljudi izveli po mraku i na takvom terenu vrijedno je samo divljenja i zahvalnosti.

Izvlačenje

Spuštanje u vrtaču i nisam proživio u nekim velikim bolovima, no sve nakon toga bilo je prilično zahtjevno. Svaku sam rupu, dok su me vukli uzbrdo, popratio vrištanjem od bolova i ispriklama spasiocima što se derem kao životinja.

Jednostavno, to su takvi bolovi da nije moguće progutati vlastiti glas.

Penjem se na cestu, Dejan je u nosiljci dvadesetak metara niže. Još malo pa će ga izvući na cestu. Nisam bila uz nosiljku dok su ga izvlačili iz vrtache jer bih samo stvarala gužvu i smetala. Zbog toga sam išla nešto naprijed, pokušavala malo svjetiljkom signalizirati put i pomoći nositi gore cepine i druge sitnice. Ma ništa zapravo, pokušavala sam si naći svrhu, uz što manje smetanja ekipi. Nisam sigurna da mi je uspjelo, ionako nisam znala što radim, bila sam u šoku.

Svako malo čujem iza sebe stravično vrištanje Dejana u bolovima. Razmišljam o tome da odem do njega, možda mu bude lakše, ali hoću li ikako pomoći ili ću samo biti problem. Srce me boli sa svakim njegovim životinjskim vriskom. Ništa, moramo ovo izdržati, moramo doći do ceste.

Evo me na cesti, čekam da dovuku Dejana. Stojim, a kraj mene čuči Milan, jedan od one dvojice koji su prvi stigli sa sanjkama, skida dereze. U jednom trenutku primjećuje nešto sjajno u snijegu, čisti snijeg i izvlači jednu kunu. Povlači me za rukav i govori: gle, kuna, uzmi je i spremi u džep.

Mislim da sam do toga trenutka bila prilično dobra što se tiče kontroliranja emocija. Uzimam tu kunu i suze samo krenu. Neko olakšanje također, slabo, kakvo jest. Dejan je na cesti. Još samo malo, još jedna dionica do hitne.

Dolazim do njega dok ga ukopčavaju na saonice. Pitam mogu li s njima, da se ne odvajamo.

Strah me je bilo da će ga ubaciti u hitnu, a ja još neću biti ni blizu. Govore mi da ne mogu s njima, nažalost. Nema mjesta. Moram hodati s ostatkom ekipe do auta.

Dolazim do Dejana i kratko se pozdravljam. Govorim mu da se vidimo kod auta, da ću ih stići i da izdrži još malo.

Nakon velike muke i puno potrošene energije dolazimo do ceste. Tu me više ljudi pita kako sam, šale se sa mnom, objašnjavaju mi da će me dalje vući motornim saonicama, no najvažniju vijest donosi Danijela. Kaže mi ozbiljnim glasom da je cesta *rupava*. Moja je reakcija uobičajena, dobro je, bit će sve u redu, ne brini se.

Usljedio je vrištanje na svakoj rupi, uz povremeno zaustavljanje da me pitaju kako sam i trebam li stanku. Moj je odgovor uvijek bio isti, vozite dalje, što prije dođem do asfalta to će prije agonija završiti. Tvrdoglava mazga! Vrišti od bolova, ali kad mu nude odmor, gotovo s čuđenjem sve odbija i ispričava se zbog galame. Stvarno znam biti nepodnošljiv.

Između teških bolova gledam u noćno nebo. Prekrasna je noć koju kvari samo gomila boli i buka motornih saonica. U nekom trenutku činim grešku i pitam koliko je još do planinarske kuće Alan, iako sam si obećao da to neću pitati. Odgovor je: evo, malo više od pola. A joj! Polumrtav sam od bolova, a imamo još puno povlačenja po rupama. Brzo prekidam očajavanje i nastavljam gledati zvijezde. Razmišljam kako Danijela ne može s nama i kako još jednom mora proći istom stazom. Nadam se da ćemo se još vidjeti kod Alana.

Moje sanjarenje prekidaju glasovi koji kažu da se bližimo autima, a onda odjednom ugledam svoju spasiteljicu. Danči je žurila za nama što je brže mogla i sustigla nas prije nego što smo stigli do auta. Kakav lijep prizor! Opet pokušava plakati, a ja je opet, sa svojim vječnim optimizmom, prekidam i govorim da će sve biti OK, da se ne brine. Iako, moram reći, kad sam je vidio, to mi je dalo posljednju energiju da izdržim do kraja – već sam bio prilično klonuo, između sna i nesvjestice od bolova, a pogled na Danči dao mi je novu motivaciju.

U sveopćem mraku vidim svjetlo saonica. Još jedan zavoј i stižem ih. Kakvo olakšanje, još

Transport motornim saonicama kroz snijeg i noć

su tu, stižem ih. Ubrzavam tempo još malo i za koju minutu samo ispadam iz mraka i dolazim do Dejana. Gledamo se i oboje osjećamo malo olakšanje. Zajedno smo i blizu hitne smo. Još malo.

Ispadamo sa snježne ceste na asfaltiranu i imamo još malo do auta. Ondje sam se valjda previše opustila, popustila mi je pozornost i fokus nakon cijelog ovog dana. Vidim ispred sebe »mokar« asfalt i, iako ZNAM da nije voda, već led, znam to, mozak valjda nije više bio u stanju pravovremeno upravljati udovima, i samo sam zakoračila, znajući da padam. I naravno, pala sam ravno na stražnjicu. Srećom, nije ni prvi ni posljednji put, a i ima je za amortizaciju. Žao mi je samo što sam preplašila dečke iz HGSS-a, jadni su pomislili evo i nije sad, baš nam još i to treba.

Vuku me do automobila, a meni se stravično mokri već satima. Svi mi govore morat ćeš u gaće i smijemo se tome. No, zbog težine ozljeda i oteklina u trbuhu, ne mogu mokriti. Super, sad ću još umrijeti od puknuća mjehura, umjesto od slomljenog tijela. Pokušavam sam sebi biti smiješan u tim trenucima, ali bez uspjeha.

Ekipa kaže da čekamo hitnu iz Karlobaga. No, kako se radi o fantastičnim ljudima, a ne o nama, običnoj ljudskoj vrsti, odlučuju me ukrcati u svoje vozilo i presresti hitnu pomoć da što prije krenem u bolnicu. Kakvi ljudi! Vožnja po asfaltu lijek je na ranu, ali sve više postajem svjesniji bolova jer nema drugih distrakcija. Prebacuju me u vozilo hitne u toj vreći te se dogovaraju s njima kako će im je vratiti. Pošteđen sam bolova zbog prebacivanja i pokušavam se opustiti dok se vozimo prema KBC-u Sušak.

Nakon 12 do 13 sati od nesreće primaju me na trijažu na Sušaku, gdje počinje neka druga borba. Prolazim preglede, slikanja, razvlače me i paze na mene. Svi su jako brižni i pažljivi, a nešto više o bolnici i oporavku reći ću, kao što rekoh, u nekoj drugoj priči.

Dolazim kući. Sve je onako kako smo ostavili u nedjelju ujutro. Dejanova kućna roba na kauču. Papuče u hodniku. A stan tih. I prazan. Na podu sobe čekaju me naši puni ruksaci i stvari od toga dana. S grčem u želudcu otvaram Dejanov ruksak da ga raspremim. Sav rasparan i prljav. Iz njega izvlačim tri spljoštene termosice, još pune vode. Odmah vrtim po glavi kako je rekao da nije leđima

udario o stabla. Termosice su mu spasile kralježnicu, spasile život. Srećom, uvijek nosimo vode i više nego što je potrebno.

Za kraj

Ništa od ovoga ne bih mogao prepričavati da nije bilo Danijele. Spasila mi je život. Ne samo taj dan, nego i mnogo puta do tada, samo nikada ovako dramatično i vidljivo golom oku; pitanje je gdje bih završio da nema njezina utjecaja na naš i moj život. Dok sam ležao u bolnici, cijelo sam vrijeme razmišljao kako li je nesreća morala izgledati iz njezine perspektive. Letio sam takvom brzinom i svako se toliko odbijao od stabala, uz stravične udarce. Ako vidjeti takvo što nije razlog da se dobije neki oblik PTSP-a, onda na to dodajmo ostavljanje mene samoga i polomljenoga u šumi ne znajući što ćeš naći po povratku.

Za sve što je odradila trebala je još, naravno, biti i amazonka, s obzirom na fizički napor koji je uložila toga dana da sve organizira. Uvijek kažem da moraš biti planina da bi se popeo na planinu, a zapravo moraš biti planina da podneseš sve što smo fizički i psihički podnijeli. Ne podižem nam spomenik, iako ga je Danijela zaslužila, nego želim reći da moraš toliko izvući iz sebe da bi se popeo na planinu, spustio s nje i preživio, ako ti se dogodila nesreća.

Ne vjerujem da smo postali drugi ljudi nakon ovoga, ali vjerujem da će nas to iskustvo promijeniti u nekim stvarima. Sigurno će resetirati neke zaboravljene strahove, ali neće nas zaustaviti da se vratimo. Kada nešto radiš s takvom strašću, onda moraš biti spreman na sve. Planine ti mogu dati i uzeti sve u trenutku. Imali smo sreće, znanja i strpljenja odraditi sve što smo morali ovaj put – hoće li biti sljedećega – ne znam, ali iskreno se nadam da neće.

Spašavateljima iz HGSS-a koji su sve ovo odradili nitko nikada neće moći dovoljno zahvaliti ni platiti za to što rade. Za takve stvari moraš osjećati potrebu, to nije ni posao ni hobi ni strast, nego to izlazi iz tebe, iz svake tvoje pore. Pomaganje ljudima na takav način koji su oni demonstrirali pokazuje samo da ne treba gubiti vjeru u ljude – koliko nam se god činilo da svijet ide k vragu. Možda i ide, ali nije još sve izgubljeno. Hvala im na tome.

Ferate – planinarstvo ili adrenalinski turizam?

Darko Grundler i Alan Čaplar, Zagreb

Ljudi posjećuju planine zbog različitih motiva. Mnogi zadovoljstvo pronalaze u laganim šetnjama po bliskim i lako pristupačnim gorama i planinama, nekima su planinarski izazov zahtjevni penjački usponi i strmi alpski vrhovi, a neki radi planinarskog užitka odlaze na daleka alpinistička putovanja ili kao speleolozi zalaze u špilje i jame. Mnoge takve aktivnosti, a pogotovo one zahtjevnije, uključuju rizik i neizvjesnost pa se ponekad postavlja pitanje zbog čega se itko pri zdravoj pameti dobrovoljno upušta u takve pustolovine, posebice ako zna da to, čak i ako ostvari svoj cilj, neće donijeti nikakvu opipljivu korist. Odgovor na to pitanje nije jednostavan, jednoznačan ni lako razumljiv, a najčešće i oni koji prihvaćaju takve izazove nemaju zadovoljavajući odgovor.

Jednostavnog odgovora na to pitanje ionako nema jer svi razumski razlozi govore protiv svih vrsta rizičnih aktivnosti.

Za gotovo sve zahtjevnije aktivnosti u planinama potrebne su ozbiljne pripreme, a često i znatna financijska sredstva. Postoji, međutim, izazov u planinama koji je razmjerno dostupan gotovo svakom namjerniku i koji pobuđuje intenzivno uzbuđenje. Riječ je o feratama. Hrvatski naziv za feratu jest klinčani put, ali taj se naziv nije udomačio i rabi se malokad.

Ferate su putovi opremljeni tehničkim, najčešće metalnim pomagalima: sajlama, klinovima, rukohvatima i sličnom opremom. Uglavnom se nalaze u planinama pa izazivaju pozornost planinara, premda nije riječ o klasičnim planinarskim putovima.

Ferata Koprivnički smjer na Kalniku

Upozorenje na početku ferate Koprivnički smjer na Kalniku

Premda se slična osiguranja mogu pronaći i na tehnički zahtjevnim dionicama planinarskog puta, postoje razlike između takvog osiguranja i ferate. Mnogi ih poistovjećuju, zapažajući dva zajednička obilježja: 1. sajle i klinove, 2. stijene i planine u kojima su izgrađeni. Postoji, međutim, i treće obilježje, koje čini bitnu razliku: osigurane dionice planinarskih putova uređuju se radi sigurnosti, a ferate radi adrenalinskog doživljaja. Iako je ponekad teško razlučiti motive postavljanja sajli, klinova i druge opreme u stijenama, može se općenito reći da se za razliku od planinarskih putova na čijim su pojedinim dionicama postavljena osiguranja te koji se trasiraju i opremaju tako da omogućе što sigurniji prelazak nekoga zahtjevnog, a nezaobilaznog detalja ili dionice puta, ferate namjerno grade na izloženim mjestima da bi pobudile uzbuđenje posjetitelja. Drugim riječima, za razliku od planinarskih putova, koji su uglavnom nastali obilježavanjem putova kojima su ljudi nastojali što sigurnije i lagodnije doći do nekog odredišta, ferate su građene ondje gdje prije nitko nije prolazio, a u većini slučajeva i ne vode do nekog planinarski zanimljivog odredišta. Stoga se može reći da je primarna namjena planinarskog puta sigurno dovesti planinara do odredišta (vrha, doma i sl.), a ferata je najčešće sama sebi svrha. Za prelazak ferate potrebno je iskustvo i odgovarajuća oprema, a kod neiskusnih planinara strah je sastavni i neodvojiv doživljaj pri njezinu obilasku. Ljubitelji ferata u tome pronalaze užitak i tvrde da ferate privlačnima čini upravo ta mješavina intenzivnih osjećaja.

Kao glavni razlog popularnosti ferata navodi se adrenalin. To je hormon koji se luči u ljudskom

Opasno penjanje s improviziranim prsnim navezom (!)

tijelu kad predstoji neposredna opasnost pa se tijelo priprema na moguće povrede. Luči se kad osoba osjeća anksioznost, strah ili opasnost. Međutim, kad osoba uspije svladati izazov i s njim povezane strahove, nerijetko je ispuni snažan osjećaj zadovoljstva. On međutim ne proizlazi dominantno iz doživljaja lijepe prirode, nego iz uspješnog svladavanja izazova, po čemu je sličan, ali istodobno i veoma različit od uobičajenih planinarskih motiva.

Počelo je tako što su se planinarski putovi koji prolaze zahtjevnim terenom, koji nije moguće ili nije praktično zaobići, osigurali sajlama i klinovima zato da bi se izloženi odnosno opasni dio puta učinio sigurnijim za kretanje. Osim takvih putova, s vremenom su se u nekim alpskim zemljama počeli izradivati putovi od sajli i klinova prvenstveno radi pobuđivanja uzbuđenja, a ne zato da bi pružili

Omiška ferata

MARIN GLUŠEVIĆ

Ferata na Dinari - najduža u Hrvatskoj (nezavršena)

sigurnost pri prelasku nekog zahtjevnog terena. U početku je najviše takvih putova bilo izrađeno u Dolomitima u Italiji, odakle izvorno i potječe naziv »via ferrata« (doslovno: željezni put), koji je prenesen u hrvatski planinarski žargon. Ferate su u Dolomitima građene u doba Prvoga svjetskog rata radi osiguranja dopreme ljudstva i vojne opreme na teško dostupna, a strateški važna mjesta. Poslije su se sve češće počele graditi i drugdje pa ih tako primjerice samo u Italiji danas postoji više od 400, u Austriji 550, u Njemačkoj 180, u Švicarskoj 150, u Francuskoj 200, a grade se i dalje.

Ferate nisu potpuna novost ni u Hrvatskoj, ali donedavno su bile malobrojne. Posljednjih se godina gradi sve više ferata, uglavnom bez prethodne ili naknadne suglasnosti i provjere stručnjaka nadležnih za zaštitu okoliša, građevinski nadzor i sigurnost. Iznimka je ferata Koprivnički smjer (težine C/D) na Kalniku, koja je izrađena prema austrijskim standardima i uz pribavljen čitav niz dopuštenja te uz višestruke provjere. Doduše, i na njoj je već više puta intervenirao HGSS, spuštajući sa stijene osobe koje nisu mogle ni naprijed ni natrag.

Kao i u mnogim drugim djelatnostima, budući da ne postoje čvrsta pravila ni propisi za izgradnju ferata, aktivnosti vezane uz njih često se odvijaju stihijski i ponekad s neželjenim posljedicama. Unatoč najboljim namjerama, pri postavljanju ferata u Hrvatskoj, zbog neiskustva, ali i nepostojanja pravila za njihovu tehničku i sigurnosnu provjeru, učestalo se događaju propusti koji mogu utjecati na sigurnost osoba koje ih pohode. Primjerice, može se dogoditi da ih nakon postavljanja više nitko ne održava, pa s vremenom njezini dijelovi postaju znatno opasniji. Nažalost, neke su ferate, zbog atmosferskih utjecaja, loše izvedbe, pomanjkanja entuzijazma osnivača ili izostanka održavanja i odgovornosti, već postale zapuštene i nesigurne.*

* Nedavno je, primjerice, HGSS Stanica Istra javno upozorila na loše stanje osiguranja na dijelovima popularne Staze sedam slapova u središnjoj Istri, koju osim iskusnih i vještih planinara rado obilaze i obitelji s malom djecom. Ta staza nije registrirana kao planinarski put ni u Istarskom planinarskom savezu ni u HPS-u, no mnogi je unatoč tome smatraju planinarskim putem (<https://www.glasistre.hr/istra/upozorenje-hrvatske-gorske-sluzbe-spasavanja-o-stazi-sedam-slapova-najteza-dionica-nakon-vele-peci-nadmasuje-razinu-pjesacke-staze-718183>).

Unatoč tome što HPS nije ni na koji način bio uključen u opremanje ili odobravanje ferata, mnogi smatraju da su one pod okriljem HPS-a. Razlog je najvjerojatnije taj što je ferata trajno i jasno proveden put u planini, nastao ljudskim djelovanjem i sličan planinarskom putu, pa ga se unatoč spomenutim bitnim razlikama često s njime poistovjećuje. Slična pitanja opravdanosti i sigurnosti, međutim, postoje i pri izgradnji raznovrsnih *zip-lineova*, *bungee jumping* punktova, adrenalinskih parkova i drugih sličnih konstrukcija u planinama i izvan planinskih područja, pri čemu je pitanje sigurnosti još mnogo izraženije, ali nitko ne smatra i ne očekuje da bi planinari, HPS, HGSS ili planinarska društva trebali biti nadležni za njihovu izgradnju, odobravanje ili održavanje. One su zapravo dio komercijalne turističke ponude, čime bitno odstupaju od temeljnih načela planinarstva.

O pitanjima treba li u planinama uopće graditi ferate, koja je njihova svrha i kakav je njihov učinak može se raspravljati s raznih gledišta: etičkih, ekoloških, turističkih i brojnih drugih. S gledišta planinarstva, opravdano je postaviti pitanja spadaju li ferate u planinarstvo i koja je u tome uloga planinarskih udruga i HPS-a. U prilog tome da su ferate planinarska aktivnost govori činjenica da njima uglavnom prolaze planinari. To je, međutim, slab argument jer se planinari bave i različitim drugim aktivnostima koje se ne ubrajaju u planinarstvo (npr. hodaju gradskim prometnicama, obilaze turistička odredišta i slično). Suprotan je i mnogo čvršći argument taj da je temeljni cilj planinarstva uživanje u doživljaju planinske prirode sa što manje rizika odnosno namjernog dovodenja u pogibeljne opasnosti. U vezi s feratama u Hrvatskoj, postavlja se više praktičnih pitanja na koje ovog trenutka nema jasnog odgovora, na primjer:

- Tko je ovlašten postavljati ferate?
- Koje je sve dozvole potrebno pribaviti prije njene izrade?
- Gdje se ferate smiju postavljati?
- Koji tehnički uvjeti trebaju biti zadovoljeni da bi ferata s gledišta tehničke izvedbe pružala sigurnost?
- Tko je odgovoran za njeno održavanje?

- Tko je odgovoran ako netko strada zbog loše izvedene ferate?
- Tko je stručan ocijeniti kvalitetu ferate i kako može dokazati svoju stručnost?

Svim je planinarskim udrugama jedna od temeljnih zadaća skrb o sigurnosti pri planiranju i penjanju. To je ujedno razlog zašto Međunarodna penjačka i planinarska federacija (UIAA), kao i većina nacionalnih planinarskih saveza u svijetu, ima zadržku prema prihvaćanju ferata. Mnoge inozemne planinarske udruge smatraju da one ne mogu i ne trebaju preuzimati nadležnost i odgovornost za adrenalinsku turističku ponudu, a osobito ne za konstrukcije koje samoinicijativno grade i održavaju pojedinci, skupine i razne turističke organizacije, a ponekad i planinarske udruge, pogotovo u slučajevima

Ferata na Hvaru

kada ni sami graditelji ne mogu ili ne žele jamčiti za sigurnost izvedbe i osigurati trajno održavanje takvih metalnih konstrukcija. Takvo gledište postoji i među planinarima u susjednoj Sloveniji, koja je po mnogočemu uzor našim planinarima. Ipak, htjele – ne htjele, planinarske su se udruge i gorske službe spašavanja i u inozemstvu ponekad prisiljene baviti feratama, uglavnom da bi smanjile ili ublažile rizike nastale njihovom neodgovarajućom izgradnjom ili neodržavanjem.

Moglo bi se donekle usporediti alpinizam i ferate, ali pritom također postoji više razlika. Glavni je cilj alpinista svladati uspon na planinu zahtjevnim smjerom, uz što manje narušavanja prirodnog okoliša i uz što manju pogibelj. Premda su i u alpinizmu prisutni strah i opasnost, oni nisu glavni cilj, već usputna posljedica svladavanja uspona.

Planinarski put i alpinistički smjer vode određenom cilju (vrhu, planinarskoj kući, vidikovcu i sl.) i to je njihova glavna svrha. Pojednostavljeno se može reći da je glavna razlika između planinarskog puta i alpinističkog smjera zahtjevnost uspona. Dok planinarskim putem mogu bez opasnosti prolaziti i neiskusne i neopremljene osobe, alpinistički uspon mogu svladati samo obučene, opremljene i fizički spremne osobe. Iako bi se površno gledajući moglo zaključiti da su ferate negdje između, stanje je zapravo sasvim obrnuto – one se grade na potencijalno opasnim mjestima kako bi polaznici doživjeli uzbuđenje, a ponekad i neočekivani i neželjeni strah. Premda

bi ferata trebala opasnost smanjiti na minimum, činjenica je da je većina ferata na svom pretežitom dijelu u pravilu mnogo opasnija od planinarskog puta. Štoviše, budući da su relativno lako dostupne, ferate često privlače i neiskusne i neopremljene osobe, pa bi se moglo reći i da one zbog toga zapravo predstavljaju povećanu opasnost.

Kad govorimo o alpinizmu, vrijedi se podsjetiti da se prije mnogo desetljeća u alpinističkoj zajednici vodila zanimljiva, višeslojna rasprava o tome je li tehničko penjanje (penjanje uz postavljanje raznih umjetnih hvatišta i gazišta, poput ljestvi, mostića, sajli, klinova, stuba i drugih tehničkih pomagala) etički prikladan način svladavanja zahtjevnih planinskih terena (npr. stijena, ledenjaka, grebena i sl.). U fokusu je bio odnos penjača prema tehničkom i slobodnom penjanju, a zbog brojnih etičkih, sportskih, ekoloških i drugih razloga, postupno je prevladalo opredjeljenje za slobodno penjanje (penjanje pri kojem penjač tehničku opremu ne upotrebljava za napredovanje, nego isključivo za osiguranje) kao najprimjereniji i jedini izvorni način svladavanja zahtjevnih terena bez narušavanja okoliša radi ostvarenja penjačkog cilja. Kad bi se isto načelo primijenilo na ferate, došlo bi se do zaključka da se treba suzdržavati od okivanja stijena u željezne okove kad god to nije nužno.

Postavljanje metalnih konstrukcija jest zahvat u prirodi s relativno dugotrajnim učinkom, pa se pitanje opravdanosti izgradnje ferata može

Ferata Perunika kod Podstrane

Runjina ferata kod Sitna Gornjeg na Mosoru (zatvorena)

Ferata na Čikoli

J. GORDI, SANTIĆ

razmatrati i u kontekstu zaštite prirode. Mnogi planinari skloni su prosvjedovati zbog postavljanja raznih metalnih konstrukcija u planinama (npr. odašiljača, stupova i kontejnera), smatrajući to nagrđivanjem prostora u koji odlazimo upravo radi doživljaja očuvane prirode. Takve konstrukcije posebno loše izgledaju ako se zapuste, kao mnoge stare, zapuštene bodljikave žice, ograde, stupovi, ploče, repetitori i drugi objekti, koji onda zapravo u prirodi ostaju kao glomazni metalni otpad.

Moglo bi se navesti još mnogo argumenata u prilog mišljenju da je nepotrebno planine opterećivati metalnim konstrukcijama koje ne pridonose prirodnom doživljaju planina i sigurnosti, nego naprotiv, privlače i izazivaju ljude na pogibeljne podvige za koje možda nisu spremni. Ipak, treba se još nakratko vratiti na pitanje svrhe postavljanja osiguranja na »klasičnim« zahtjevnim planinarskim putovima. Naime, na dijelovima planinarskih putova postoje kratke dionice koje za neiskusne planinare ili nepripremljene prolaznike mogu biti opasne. Kako bi se povećala

sigurnost, takve dijelove planinari markacijski dodatno opremaju pomagalicama kao što su rukohvati, sajle, klinovi, mostići, brvna, drvene ili kamene stube, suhozidi i dr. Ponovimo, takvi osigurani dijelovi planinarskih putova ne služe za pobuđivanje uzbuđenja korisnika, već je njihova namjena isključivo sigurnost, tj. upravo suzbijanje rizika i pratećeg osjećaja straha i nesigurnosti. Takvi bi se dijelovi planinarskih putova često mogli uz malo iskustva svladati i bez osiguranja, ali izrađuju se upravo zbog neiskusnih prolaznika i kako bi se povećala sigurnost prolaska. Iako su takvi dijelovi planinarskih putova relativno kratki (od nekoliko metara do nekoliko desetaka metara), pri njihovoj izradi i održavanju, jednako kao i pri izradi i održavanju osiguranja na feratama, treba primjenjivati najviše tehničke standarde. To je ujedno i glavna poveznica između ferata i planinarskih putova.

Neovisno o motivu postavljanja sajli i klinova ili gradnje mostova u stijenama, razumljivo je da je pri tome potrebno slijediti određena pravila,

Prikopčani ferata set na sajli

kako bi konstrukcija bila sigurna i trajna. Glavni je razlog za to sigurnost ljudi koji ih pohode. Zato su unatoč svojoj nesklonosti feratama, planinarske organizacije u zemljama u kojima ima mnogo osiguranih putova i ferata uglavnom odredile svoje standarde za kategorizaciju, opremanje i općenito za kretanje zahtjevnim putovima svih

vrsta, nastojeći tako spriječiti zanemarivanje standarda sigurnosti. U Hrvatskoj su osnovni standardi za postavljanje osiguranja na planinarskim putovima definirani i opisani još prije više desetljeća u planinarskim priručnicima i udžbenicima u izdanju HPS-a (npr. u »Priručniku za markaciste« odnosno brošuri »Planinarski putovi« te u elektroničkom »Priručniku za dopunsko obrazovanje markacista¹«). U skladu s takvim standardima izvedeno je nekoliko klinčanih putova u našim planinama, među kojima su najpoznatiji Žoharov klinčani put na Okiću i Splitov klinčani put na Kozjaku. I UIAA je objavio opsežno tehničko uputstvo, temeljeno na austrijskim i njemačkim iskustvima o postavljanju i održavanju osiguranja², koje je potom prevedeno, prilagođeno i objavljeno na slovenskom jeziku u izdanju PZS-a³, ali tih se uputa u Hrvatskoj malotko drži. Osim tehničkih uputa, katkad se pri izgradnji novih ferata zanemaruju i neka nepisana logička načela – npr. da zbog mogućih odrona kamenja treba izbjegavati gradnju tik iznad često korištenih planinarskih putova ili krovova kuća.

Ferata prema Velikom Šibeniku na Biokovu

ZELJKO BOCKOVIĆ

U otvorenim sandalama na ferati (!)

Imajući u vidu načelo da sigurnost kretanja u planinama nikad ne smije biti dovedeno u pitanje, već mora biti prioritet i glavni cilj svih aktivnosti, Komisija za planinarske putove HPS-a iznijela je krajem 2020. i obrazložila stajalište da je zadaća cjelokupne planinarske udruge skrb o izgradnji, obilježavanju, čuvanju, održavanju, dokumentiranju i objavi informacija o planinarskim putovima, koji mogu imati zahtjevne dionice, ali ne i ferata, *zip-lineova* i sličnih konstrukcija koje se izrađuju kao adrenalinski turistički sadržaji, odnosno da se ferate uopće ne bi trebale graditi pod okriljem HPS-a. Spomenuto, međutim, ne isključuje mogućnost savjetodavne uloge HPS-a pri postavljanju i održavanju osiguranja na svim vrstama putova, sve s ciljem da oni budu što kvalitetnije izvedeni i što sigurniji. Imajući sve to u vidu, Izvršni odbor HPS-a potaknuo je izradu i publiciranje tehničkih specifikacija za postavljanje i održavanje osiguranja (sličnih uputstvima UIAA-a). Takva tehnička specifikacija ne znači da bi HPS preuzeo odgovornost za ferate, već bi pomogla da se planinari i svi drugi podsjetu na standarde sigurnosti i da se pri postavljanju i održavanju osiguranja na zahtjevnim dionicama

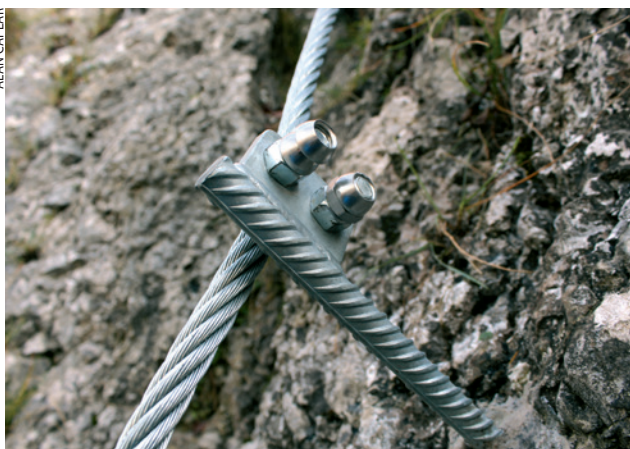
planinarskih putova ubuduće primjenjuje najbolja svjetska i domaća praksa.

Pitanje trebaju li se i u kojoj mjeri planinarske udruge baviti feratama ne odnosi se samo za HPS kao krovnu planinarsku udruhu, nego je to pitanje za širu hrvatsku planinarsku zajednicu, a i brojne druge organizacije i pojedince. Sve izneseno ukazuje na to da HPS i planinari nisu protivnici ferata, već samo da su ferate mnogo bliže pustolovnom turizmu nego planinarstvu i da se ta pitanja ne mogu promatrati samo kroz prizmu osobnih iskustava i doživljaja, već je potrebno sagledavanje šire slike opravdanosti, održivosti, sigurnosti i odgovornosti.

Za pretpostaviti je da u planinarskim udrugama postoje i drugačija mišljenja⁴, posebice među »ljubiteljima« i graditeljima ferata (npr.), pa ovim putem pozivamo planinarske udruge i zainteresirane planinare da iznesu svoja gledišta, zapažanja, prijedloge i mišljenja o potrebitosti, svrhovitosti, odgovornosti i općenito perspektivi ferata u Hrvatskoj. Najjednostavnije je to učiniti tako da se ispuni upitnik na web adresi: www.hps.hr/ferate/.

Poveznice

1. <https://www.hps.hr/files/data/3/Uredjivanje%20planinarskih%20putova.pdf>
2. http://theuiaa.org/documents/safety/25_1_VF_construction_recommendations.pdf
3. https://www.pzs.si/javno/Poti/pzs-priporocila_gradnja_vzdrevanje_obnovo_plezalnih_poti_2016.pdf
4. <https://www.hikingcro.com/blog/viaferrata>

Pocinčani klin i sajla na Sedmom zubu na Kalniku

Kada putovi postanu sami sebi svrha...

Iskustva iz bosanskohercegovačkih planina

Slobodan Žalica, Sarajevo*

Osigurani putovi u planinama trasiraju se gotovo od samih početaka razvoja europskog planinarstva. Zналаčki građeni osigurani putovi omogućuju siguran pristup manje sposobnim (kako duševno tako i tjelesno) planinarima i turistima u predjele planine koji su im inače teško dostupni ili nedostupni. Izgradnja takvih putova načelno je sasvim opravdana, pri čemu je bitno da iskustvo i stručnost odlučuju gdje i kako trasirati takav put. Dakako, pri izgradnji treba imati mjeru, odnosno, prije svega, osjećaj za nečinjenje ekološke štete (prema živom svijetu: životinjama i biljkama, a i stijenama) unutar šireg ambijentalnog područja.

Pravi klinčani putovi, u Alpama, Dolomitima, pa i u našim Dinarskim planinama, zналаčki su, stručno izvedeni i ne narušavaju glavninu prirodne cjeline. Oni omogućavaju i manje sposobnim planinarima da dublje zađu u planinu. Sličnu ulogu imaju i putovi s kraćim osiguranim dionicama, npr. u prenjskom Otišu, kroza Zli potok, pod Medvjedom u Čvrnsnici itd.

Najpoznatiji su klinčani putovi, na primjer, greben Hörnli u Matterhornu, osigurani put između Maloga i Velikoga Glocknera, osigurani put preko Praga lijevo od Sjeverne triglavske stijene, put kroz okno u Prisojniku, lijevo od glavnog masiva Velikoga kuka itd. U Bosni i Hercegovini takvi kvalitetno provedeni klinčani putovi jesu: spomenuti put kraj stijene Velikoga kuka u Čvrnsnici, u sjeveroistočnoj stijeni Maglića, u zapadnoj strani Maglića, u bjelašničkim Djevojačkim stijenama (1958.), u romanijskim Velikim stijenama (pristup do Novakove pećine)...

Također, u bosanskohercegovačkim planinama ima i nekoliko djelomično osiguranih planinarskih putova, na primjer: standardni pristupi (»via normale«) na Zelenu glavu u Prenju, kroz Korita (iz mostarske Bijele u Lučine, 2009.), početak silaza u točilo ispod Malog Medvjeda, spomenuta staza uza Zli potok prema Tisama u Čvrnsnici itd.

U planinama Bosne i Hercegovine ima još klinčanih putova, uglavnom starih, koji su sada zapušteni, npr. onaj iz 1960-ih u jahorinskom Kleku (PD Igman), u Badnju na Volujaku (trasirali M. Šišić i D. Tomić sredinom 1970-ih), u Kragujevačkim stijenama (Zub) na Treskavici (1987.), u vlašičkim Devečanskim stijenama (1996.)... Klasičan, vrlo dobro trasiran osigurani put, izveden je još 1929. na Prenju, i to u Sačmalju: izravni pristup iz Rakovog laza na Jezerce. To je bilo djelo Petra Šaina sa suradnicima iz PD-a Kosmos. Nažalost, generacije koje su slijedile za taj su put slabo znale, pa je već 1960-ih bio izvan (sigurne) upotrebe. Umjesto izgradnje ferate po sjeverozapadnom bridu Osobca (što je težak ekološki zločin, kako idejni tako i izvedbeni) trebalo je obnoviti taj put, najkraći prilaz kući Jezerce.

Jedno je od osnovnih pravila da se osigurani planinarski putovi trasiraju pored glavnih masiva, kroz koje vode penjački (alpinistički) smjerovi — takav je klinčani put lijevo od Velikoga kuka, dok je ferata desno od Botina (Velež) upitan projekt, iako ima izvjesno opravdanje jer je u tom području prolazio osigurani put koji su postavili sarajevski alpinisti krajem 1970-ih. Međutim, nedavnom nepromišljenom izgradnjom ferate po sjeverozapadnom bridu Osobca (Prenj) uništen je krasan, lakši, penjački smjer, koji je važan jer je tu nastajao najkvalitetniji bosanskohercegovački zimski alpinizam početkom i sredinom 1970-ih.

* Izvodi iz dva duža teksta objavljena na web-stranici Vlatka Slokara, www.bihski.com

Osobno sam jako povrijeđen nepromišljenom izgradnjom ferate u romanijskim Crvenim stijenama – jer je prvobitan plan bio samo ferata lijevo od Stupa, što je imalo ekološku i planinarsku logiku i opravdanje – međutim dogodilo se da smo u srcu Romanije nedavno dobili feratu s »adrenalinskim« visećim mostom (!), koju će pohoditi prosječni (i tijelom i duhom) planinari. Pitanje je koliko će im dugo sve to biti zanimljivo jer adrenalinski ovisnici trebaju sve jače doze!? Na taj je način dokraja, definitivno, sahranjena ideja klasičnog alpinizma u Bosni i Hercegovini. A nestanak klasičnog alpinizma jednak je nestanku klasične (umjetničke) glazbe u korist turbo-folka, hip-hopa ili kako se već naziva sva ta današnja glazba koju mladi masovno slušaju!

Posebno je žalosno što nitko u Bosni i Hercegovini nije obratio pozornost niti shvatio manjkavost i štetnost takve ferate — kako ekološku tako i društvenu, te planinarsko-turističku. Izostao je ikakav razgovor, pa i šira društveno-planinarska rasprava, već je pod nagonom trenutka, nesvjesnim i nesavjesnim voluntarizmom i brutalnim pragmatizmom, napravljeno svojevršno nedjelo: težak (ekološki) prijestup prema prirodi, tj. planini Romaniji. Uz pomoć inozemne financijske potpore, izbušen je i unakažen, u dužini većoj od 800 metara (!), i sjeverozapadni brid Osobca, sve radi »avanturizma«, »adrenalina« i ostalih hormonalnih uzbuđenja.

Ništa nije postignuto niti će biti postignuto tim nepromišljenim projektom, osim kratkotrajne euforije »adrenalinaca/avanturista«. Naime, romanijske i prenske stijene, sada nagrađene silnim sajlama i željeznim stubama, jednom će prekriti gorske magle i tako sakriti ovu neumnost i nečasnost najnovije generacije.

Kako stvari stoje, adrenalinska generacija uskoro će i stijene Botina, Velikoga kuka, Mezića kuka, Cetine, Izgorjele grude i mnoge druge okovati željezom pa će tada svaka gorska tajna, svaka gesta istinske planinarske hrabrosti ustuknuti, izgubiti se pred (planinarskim) prosjekom, koji nadire s vrhunskom opremom, ali bez ikakvog osjećaja časti i fair-playa prema planini i stijeni.

U mojoj blizini, kod Sumbulovca, vikendicu ima jedan od vrsnih bosanskohercegovačkih

Ferata Sokolov put na Romaniji

alpinista, Petar-Pero Hilčišin. On je s Farukom - Bracom Zahirovićem ispenjao čuveni Elegantni smjer u romanijskim Velikim stijenama (1967.). Priča mi što rade najnoviji, nazvao bih ih »tehno-loški osvijesteni penjači«: spuštaju se s vrha stijena s bušilicom u ruci, »opreme« smjer spito-vima i onda izvode cirkuske ekshibicije penjući se odozdo!?

Slobodan sam pretpostaviti da će neki sljedeći projekt biti skakanje s visokih stijena (engl. cliff diving). Ili ćemo možda montirati alpine coaster... zgodno bi bilo, recimo, između Crvenih stijena, preko Crnih stijena, do Djeve (možda sve do Bogovičkih stijena?) postaviti konstrukciju sa šinama, pa će turisti masovno dolaziti u naše planine. Najbolje bi bilo možda, jednostavno, napraviti gigantski zabavni park, cirkuskog tipa, nadomak glavnoga grada države.

Zar to zaista netko želi?

Treking dolinom rijeke Markhe

Damir Šantek, Zagreb

*Bol je neminovna. Patnja je stvar izbora.
Haruki Murakami*

Mali se zrakoplov propinje u zraku, pa propada, bori se s udarima vjetra, sve dok se tvrdo i neugodno ne spusti na pistu okruženu planinama. Ne znam trebam li se veseliti ili biti ljutit. Unatoč pretrpljenom strahu, veselju ili ljutnji, dočeka nas je lijep i sunčan dan, a teško je naći bolje dobrodošlice od toga. Kažu da je prvi dojam najvažniji, a on nije obećavao mnogo.

Leh je polazišna točka za treking dolinom rijeke Markhe. Ona se nalazi u Ladakhu i jedan je od pritoka rijeke Zanskar, koja se pak ulijeva u svima poznati Ind. Markha protječe kroz Nacionalni park Hemis, koji je najpoznatiji po najvećoj svjetskoj populaciji snježnih leoparda.

Površinom od 4400 km², to je najveći nacionalni park u južnoj Aziji.

Grad se nalazi na nadmorskoj visini od 3500 metara, što je znatno više od svih nama bliskih i dragih planina. Nije se jednostavno odjednom aklimatizirati na tu visinu jer se nemate kamo spustiti, pa je moguće da ćete cijelo vrijeme imati laganu visinsku bolest, kao glavobolju nakon pijanstva, koju ne možete otjerati nikakvim tabletama, a koja penjanjem na još veću visinu postaje sve neugodnija i snažnija. Upravo je zato teško postići ozbiljnu aklimatizaciju na kakvu smo navikli. Kamo god krenete, zapravo se penjete, i ne spuštate se ispod 3500 metara. Ideja nam je bila obići

Tsemo utvrda, samostan i gropa na brdu iznad Leha

DAMIR ŠANTEK

Leh, pješačka zona u centru grada

okolne samostane, brda, prijevoje i skupljati visinu, te se nadati najboljem.

Leh je prljav grad u kojem su ulice u strahovito lošem stanju. Ostaci asfalta, prepuni rupa, prekriveni su sitnom prašinom i smećem. Cijeli je grad živopisna kakofonija trgovaca, turista, građevinskih radnika i mještana, iz koje iskričavo, mjestimično, proviruju šarene boje. Grad kao da je cijeli sazdan od samo dviju boja, bijele i boje pijeska. Brusač noževa brusi škare okrećući pedale na svom preuređenom biciklu, iz pekara miriše svježe pecivo, u mesnicama visi meso prepuno muha, dok s njega kaplje krv, krave besmisleno tumaraju gradom, jedu novine i prebiru po smeću, gradom kruže kamioni, auti, motori, razne vrste kolica, sve bez nekog vidljivog reda, kupci se cjenkaju po štandovima, voće i povrće prodaje se poslagano po podu, djeca bezbrižno i bezglavo trče ulicom kao bilo gdje na svijetu gdje još djecu puštaju na ulicu.

Iznad grada, na stijeni, nalazi se golema bivša kraljevska palača, i sama boje kamena ili pijeska. Leh je nekad bio kraljevski grad kraljevine

Ladakh, a danas je glavni i najveći grad saveznog područja Ladakh u Indiji. Palaču je sagradio kralj Sangee Namgyal u sličnom stilu i u praktički isto vrijeme (1631. – 1642.) kad je nastala i mnogo poznatija palača Potala u Tibetu. O njenim dimenzijama dovoljno govori podatak da se sastoji od devet katova, od kojih su se oni najviši koristili kao kraljevske odaje. Palača je napuštena

Iskren osmijeh iza maske snimljen davno prije pojave covid

kad su je sredinom 19. stoljeća opsjedale kašmir-ske snage. Kraljevska obitelj preselila se na jug, u svoj dom u palači Stok na južnoj obali Inda, koji i sada koristi. Glavni se ulaz nalazi na petom katu. Gledana iz doline, palača djeluje monumen-talno i veličanstveno, no devastirana unutrašnjost i prazni prostori djeluju i više nego otužno. Tek se ponegdje na zidovima mogu naslutiti ostaci »slikarija« te tu i tamo originalne rezbarije u drvu, koje pružaju mašti da dočara kako su ti prostori impresivno izgledali za vrijeme vladavine kraljevske dinastije.

Na stijeni iznad palače smjestila se utvrda Tsemo (Pobjeda) iz 16. stoljeća, koja se vidi iz svake točke u gradu. Ispod utvrde nalazi se Namgyal Tsemo, samostan i gompa. I taj razmjerno mali uspon do palače i utvrde pred-stavlja napor jer se tijelo nije naviknulo na tu visinu. Trud se nije isplatio samo zbog povijesnih znamenitosti, nego i zbog veličanstvenog pogleda na dolinu Leha.

Ladakh je stoljećima bio izolirana kraljevina, ali ni danas u tom pogledu stanje nije znatno bolje. U Ladakh vode dvije ceste, iz Manalija i

Srinagara, no one su zbog vremenskih prilika, ili bolje rečeno, neprilika, zatvorene od listopada ili studenoga do svibnja, pa je jedina veza sa svijetom mala zračna luka u Lehu. Rijetko koji planinar neće biti očaran predivnim planinama, bojama i oblicima stijena, divljim prostranstvima, hukom vode, bogatstvom biljnoga i životinjskog svijeta. Sve je to upotpunjeno brojnim gompama, stupama, molitvenim valjcima, mani zidovima i šarenim molitvenim zastavicama koje šire svoje molitve na planinskom povjetarcu. Turistička, a time i planinarska sezona, kratka je i traje od lipnja do kolovoza, no ovisno o vremenu, može biti i duža, od svibnja do kraja rujna.

Sljedeći dan koristimo za navikavanje na novu, za nas sada »nultu« visinu. Običi ćemo budističke samostane u okolici Leha, koji su prava riznica duhovnog života toga kraja i škrinja prepuna čudesnog blaga. Nedaleko od Leha, udaljen tek nekih osam kilometara, nalazi se Spituk, poznat po svom budističkom samo-stanu, do kojeg dolazimo vožnjom uz rijeku Ind. Cijelo je područje gotovo potpuno zaposjednuto brojnim vojnim bazama i poligonima. Osjećaj

Pogled na planine koje okružuju samostan Phyang

DAMIR ŠANTEK

Procesija u "Crocksicama"

u najmanju ruku nije baš smiren, budistički, i u oči upada taj nevjerojatan nerazmjer između nervozne i lako zapaljive vojske, u stalnoj prijetnji od ratnog sukoba s Kinom i Pakistanom, i barem na prvi pogled mirnih budističkih svećenika po okolnim samostanima. I taj je samostan golemih razmjera, a zanimljiv je po jedinstvenom svetištu na njegovu vrhu. Tamo smo upoznali redovnika koji je jednom bio u posjetu Zagrebu. Zidove krase fantastične slikarije tamnih tonova, prepune raznih grotesknih likova, ali unatoč »zagrebačkoj vezi«, fotografiranje nije bilo dopušteno.

Nastavljamo šetnju od samostana do samostana. Samostan Phyang započeo je modernizaciju ostavivši ulazno pročelje, a veliku dvoranu ispočetka jarkim bojama oslikava slikar iz Burme. Sve to nekako raspršuje sliku bezvremenosti koju sam složio u mislima, nekako želeći da je u tim samostanima vrijeme stalo, nisam siguran kad, ali sasvim sigurno nekada davno. Međutim, kao i u Europi, i ovdje vjere žive i danas te se mijenjaju polagano i tiho, dok svetišta, kao i sve oko

nas, sve češće poprimaju raznorazne oblike brze i jeftine »umjetnosti«.

Dok sjedim u hladu, vidim tri žene kako u samarima uza stube nose kamenje za gradnju nekakvog zida. To me na neki način podsjeća na slike iz naše ne tako davne povijesti. Na zaravni podno samostana odvija se ceremonija u kojoj sudjeluju brojni redovnici i djeca. Ceremonija uključuje naizmjenično pjevanje, sviranje, mahanje svijećama i kandilom, bacanje sjemenja, klanjanje... Zanimljivo je da budizam, koji je nastao u Indiji, danas prakticira manje od 1 % njenog stanovništva, i to uglavnom u ovom području.

Vozeći se dalje, na velikom zavoju dolazimo do mjesta gdje se tamnosmeđa rijeka Zanskar ulijeva u malo svjetliji Ind. Stvarno moraš biti čudan želiš li se okupati u tim blatnjavim vodama. Krajolik oko nas planinska je pustinja, uz tek tu i tamo kakvu zelenu oazu ili naseljeno mjesto. Jednoličnost krajolika razbijaju susreti s kamionima koji su urešeni kao za cirkuske predstave, jarkim bojama, crtarijama, raznim

Samostan Likir

nadogradnjama od kroma ili blještavoga nehrđajućeg čelika.

Samostan Alchi osnovan je u 11. stoljeću. Kompleks hramova izvana djeluje uglavnom skromno, no unutrašnjost izaziva ushit. Zidne slikarije, kipovi i ukrasi »krunski su dragulji« ladačke umjetnosti. Cijelo je područje bogato nasadima jabuka i marelica. Marelice su sitne, ali izvanredno ukusne. Koštice se suše na suncu i od jezgara se prešanjem proizvodi ulje. Sljedeći samostan je Likir, koji je zbog mnoštva bijelih razigranih zgrada spojenih u jedan monumentalni kompleks najfotogeničniji od svih. Ondje smo imali priliku slušati molitvu sa sviranjem i pjevanjem. To je posebno iskustvo i događaj koji se pamti. Posljednji samostan prije početka priprema za uspone jest Basgo, koji se nalazi nasuprot ostacima palače i zidina, nešto usporedivo s Gradecom i Gričom u Zagrebu u davnim danima.

Aklimatizacijske pripreme započinju ulaskom u minibus, kojim se lošom i zavojitom cestom penjemo prema prijevoju Khardung

La, visine 5602 m. Do 2013., kad je probijena cesta preko prijevoja Umling, to je bio najviši cestovni prijevoj na svijetu. Kako god, vožnja u lošem minibusu bila je ozbiljna pustolovina, ali i dobra visinska priprema za naš treking. Cesta je u stalnoj rekonstrukciji zbog čestih odrona i vododerina, te je puna bagera i građevinskih radnika. Zanimljivo je da su većina radnika žene, sitne i krhke građe, što je u potpunoj suprotnosti s prirodom njihova posla. Sve su potpuno zamotane i sa sunčanim naočalama na očima, kako bi se zaštitile od enormne prašine koja se vuče cijelim putem. Ni motoristi u tom putovanju ne uživaju mnogo više od mjesnih građevinskih radnika. Povremena mimoilaženja vozila znaju biti traumatična, jer ovdje se greška čini samo jednom.

Za ulazak u taj dio Indije potrebno je ishoditi posebne propusnice jer je riječ o pograničnoj zoni i lako zapaljivom području velikih priepora između Indije i Pakistana; ulaz je zabranjen Kinezima, Pakistancima i državljanima još nekih njima bliskih država. Na prijevoju se nalazi

vojska, okružena tisućama molitvenih zastavica. Izlazimo iz vozila veseli, pomalo ošamućeni visinom, neki s glavoboljom, neki s mučninom, ali veselje se na toj visini brzo topi, a sve se ostalo i bez riječi vidi u staklenim pogledima.

Iza prijevoja spuštamo se prema Shyoku i dolini Nubre. Sljedeća dva dana hodamo, obilazimo sela potpuno uništena odronima što su ih prouzročile obilne kiše. Bijele pješčane dine, deve na paši, gledamo odraze planina u lokvama, slušamo svećenike kako pjevaju i slušamo večernje priče uz vatru o borbama i ratu s Pakistanom te »prikupljamo« visinu za trekking.

Nakon povratka u Leh krećemo na drugu stranu, prema drugom »neprijatelju«, Kini. Obilazimo palaču Shey, iz koje se nekada vladalo cijelim Ladakhom, očaravajući samostan

Thiksey, i samostan Chemrey, gdje je sniman film »Samsara«. Penjemo se autobusom opet vrlo visoko, na prijevoj Chang La, visok 5289 metara. O kvaliteti cesta i njihovoj konfiguraciji najbolje govori podatak da nam je za 160 km trebalo više od osam sati vožnje.

Krajobraz je čaroban, okružuju ga planinski vrhunci, presijecaju potoci, iza svakog zavoja otvara se nova perspektiva, i tako dolazimo na svoje krajnje odredište, jezero Pangong Tso, divne modre boje. Na jezeru nema nikakvog plovila, čamca, splavi, bilo čega, a oko njega pasu stada jakova, koza, krava i ovaca. Penjemo se na Serbumchen Peak, otprilike 400 metara iznad jezera, gdje se na vrhu nalazi stupa okružena brojnim molitvenim zastavicama i kućica za svetkovine. Dok smo se odmarali na vrhu,

Rijetko koji planinar neće biti očaran predivnim planinama, bojama i oblicima stijena, divljim prostranstvima, hukom vode, bogatstvom biljnog i životinjskog svijeta, a sve to upotpunjeno brojnim gompama, stupama, molitvenim valjcima, mani zidovima i šarenim molitvenim zastavicama koje šire svoje molitve na planinskom povjetarcu

»Žute kape« - sljedbenici budističke škole Gelug za vrijeme molitve

Basgo samostan na stijenama iznad zelene doline

tri muškarca i jedna žena popeli su se gore bez imalo muke, donijeli u limenkama žeravicu, na koju bacaju neku žitaricu, mašu limenkama, mole se i pjevaju. Nismo ih željeli ometati te smo se povukli i spustili natrag u kamp. Time smo završili svoje pripreme i sutradan krećemo na dugo očekivani trekking.

Treking dolinom rijeke Markhe započinje u Zingchenu, na visini od 3370 metara. Ondje nas čekaju vodiči, kuhari, mazge i vodiči mazgi. S nama na put kreću vodiči, dok svi ostali kreću poslije nas, nekim svojim tempom i svojim

stazama. Krećemo prašnjavim putom uz rijeku, sve do odrona koji nas tjera s ceste. Ondje prelazimo rijeku preko trošnjoga, drvenog mostića, čije su rupe pokrpane kamenjem. Staza je dobro građena jer su njeni temelji uz rijeku načinjeni od kamena posloženoga u žičani okvir. To je i jedini dodir moderne civilizacije koji ćemo primijetiti tijekom cijelog puta. Drugim se mostom opet vraćamo na lijevu stranu rijeke, gdje prolazimo pored stupe i ubrzo dolazimo do usamljenoga seoskog domaćinstva u blizini sela Rumbaka. Ondje imamo odmor i ručamo. Dok sjedimo u hladu i blagujemo hranu iz ruksaka, sustižu nas mazge i kuhari, i uz kratak pozdrav nastavljaju put. U lunch-paketu imamo sendvič s povrćem, kuhani krumpir i jaje, bananu, sok i ušećerani kikiriki. Nakon ručka nastavljamo dolinom, u kojoj susrećemo pastire s kravama, jakovima i magarcima. Na padinama iznad doline vidimo kako pase krdo bharala (Pseudois nayaur), blue sheep, vrste divokoze koja živi isključivo na Himalaji. Te divokoze, koje mogu težiti i do 75 kilograma, glavni su plijen snježnih leoparda.

Kamena pustinja jednolične, žutosmeđe boje sa svakim korakom postaje sve zelenija. Budući da u skupini ima planinara raznih godina i fizičke spremnosti, nismo baš ujednačeno društvo pa se

DAMIR SANTEK

Budistički svećenik bez zuba, ali s osmijehom

često čeka da se prikupimo kako bismo nastavili. Današnji je cilj Yurutse, mjesto koje se sastoji od jedne velike, lijepe, stare kuće u prilično zapuštenom stanju i stupe pored nje. Uokolo se nalaze polja žitarica koje uzgaja obitelj što ovdje živi. Kako je to živjeti ovdje gdje se čovjek stvarno osjeća malen ispod vrhova planina koje ga okružuju, sâm, petnaestak kilometara daleko od najbliže ceste i više sati hoda od prvog susjeda, ovdje gdje su zime duge i teške, gdje se rijeka zimi zaleđuje, a temperature spuštaju niže od 30 °C ispod ništice?

Yurutse se nalazi na nadmorskoj visini od 4200 m. Dok pijem čaj od đumbira i žvačem kekse pored šatora u kojem ću spavati, jasno mi je da to neće biti laka noć unatoč umoru i šumoru rijeke uz koju je postavljen naš logor. Uz naše šatore postavljeni su i oni u kojima se poslužuje večera i doručak, a malo dalje šator za obavljanje nužde. Kako je cijela ravan na kojoj kampiramo izbrazdana vododerinama, treba paziti kako se kreće, jer ti procjepi, pogotovo po mraku, djeluju opasnije od cjelodnevnog pješačenja. Zaspao sam već oko 20, a u 21:30 probudio sam se misleći da je jutro. Tad počinje noć koju sam vjerovatno i sam prizvao, s puno nesanice, okretanja i razmišljanja.

U 5:30 pijemo u šatorima »wake up tea« te doručujemo jaja i kašu. Prije nekoliko dana na jezeru Pangong Tsou naš je vodič Dawa u noći, uz vatru, pjevao ladačke pjesme. To jezero na 4225 m dijeli Ladakh od Tibeta, što u današnjoj stvarnosti znači Indiju i Kinu. Unatoč tome što je jezero ispunjeno slanom vodom, ono se zimi smrzava. Ne znam o čemu pjevaju ladačke pjesme, no zvuče nostalgično i sjetno, tako da je moj odgovor na tu nerazumljivu, ali vrlo opipljivu tugu bila »Suza za zagorske brege«. Vesna je tiho u polumraku plakala. Jutros također. Visina, napor, umor, suza... »vraća se kući«.

Danas je pred nama uspon na Ganda La, prijevoj visok 4980 metara. Putem susrećemo brojne svisce. Nisu previše strašljivi, ali ni zainteresirani za nas. Uglavnom nam okreću leđa, a kad se osjete nesigurnima, brzo bježe u neku od bezbrojnih okolnih rupa. Kako se penjemo tako se pred nama otvara vidik na snježni vrh Stok Kangrija, visok 6153 metra. Na beskrajnim livadama podno prijevoja pasu brojna stada jakova.

Hodamo polako i kolonu smo rastegli na barem pola sata razlike. Vrijeme je sve ružnije. Navlače se tmurni oblaci, puše snažan vjetar i postalo je vrlo hladno. Oblačim na sebe sve što nosim u ruksaku. Na prijevoju je još hladnije i pokušavam se skloniti od vjetra iza hrpe

Cesta prema prijevoju Khardung La

DAMIR ŠANTEK

kamenja dok čekam da se okupi cijelo društvo. Za to vrijeme pored nas prolazi konvoj s našim konjima, mazgama i kuharima, koji ne djeluju previše izbezumljeni ni vremenom ni visinom, za razliku od nas.

S prijevoja se otvara vidik na planinski masiv Zanskara, koji premašuje visine od 6000 metara. Kako se vrijeme na tim visinama brzo mijenja, sunce i vjetar postupno su rastjerali oblake, boje na planinama postale su sve mekše, toplije i ljepše, kao i naše raspoloženje kad smo se počeli spuštati. Silazimo u zelenu dolinu kroz koju teku brojni vodotoci noseći otopljen snijeg s vrhova i uz koje rastu brojne vrbe, drugačije od onih u našim krajevima. Livadama pretrčavaju brojne himalajske pike (*Ochotona himalayana*), sisavci bez izrazitog repa i bogate dlake, koji izgledaju kao mješavina velikih miševa i malih zečeva. Teško je ne uočiti i tibetanske snježne kokoši (*Tetraogallus tibetanus*), ako ni zbog čega drugoga, a onda zbog toga što one prve primijete nas i bježe uz glasan lepet krila. Brojne susrete s blue sheepovima teško je nabrojati, ali na za njih uvijek pristojnoj udaljenosti. U tom području rastu velika stabla divljih ruža, čije su grane i debla posve prekriveni trnjem.

Spuštamo se do sela Shingoa, gdje prelazimo jedan od vodotokova. Tijekom dana barem ćemo pedesetak puta prelaziti s jedne na drugu stranu. Budući da se vodotok rasprši i raširi površinom, voda je uglavnom svagdje dovoljno plitka; uz malo traženja može se pronaći mjesto za prelazak na drugu stranu, skakutanjem s kamena na kamen, da se ne smoče noge.

Dolina se postupno sužava i pretvara u kanjon. Zapanjuje raspon boja koje izviru iz njegovih stijena. Od bijele, svih nijansi sive, smaragdnožute i zelene do punog spektra smeđe i crvene boje.

Na praznom odmorištu ispod bijelog šatora odmaramo se i ručamo. U nastavku smo nakon pola sata hoda osjetili nesnosan smrad, za koji nam nije bilo jasno odakle dolazi. Tražeći, dolje, niže, u dubini kanjona primijetili smo konjsku strvinu. Vjerojatno se konj na putu poskliznuo i pao, slomio nogu ili zadobio neku drugu ozljedu, pa su ga vodiči ostavili. Nadam se da su mu barem prije toga nekako skratili muke. Uz vodu je moguće vidjeti i brojne kapare, što je vrlo neobično, jer tu biljku najčešće vežemo uz mediteranski bazen.

Hodajući dalje dolazimo do mjesta gdje se rijeka Zingchen ulijeva u Markhu. Visoko gore na

Planinski vrhovi oko doline Nubre

DAMIR ŠANTEK

Samostan Chemrey

stijeni, na vrhu kanjona, nalazi se gompa Skiu. Ta razmjerno mala gompa, koja datira iz 11. stoljeća, svojim se bijelim zidovima i smeđim prozorima jasno ocrtava na stijeni okružena modrim nebom te pruža jasan i nedvosmislen znak civilizacije i vjere u tom beskrajnom kamenom bespuću. Malo dalje dolazimo do mjesta gdje se Markha ulijeva u Zanskar. Selo Skiu sastoji se od devet kućanstava i u jednom smo imali priliku kupiti Coca-colu. Inače je ne pijem gotovo nikad, ali nakon dugotrajnog puta, dužeg od 20 kilometara, kojim smo se spustili više od 1700 metara i popeli dodatnih 800 metara, kombinacija šećera s kofeinom i hladnim mjehurićima djelovala je kao dar s neba. U kampu smo popili čaj, a starinska nas je pumpa sve učinila sretnima jer smo se imali priliku oprati, što je u tim uvjetima jedno od najvećih civilizacijskih dostignuća. Večera je bila obilna: juha, momo, riža s gljivama, mahunama i graškom, te lubenica.

Rijeka Markha brža je, veća i snažnija od Zingchena. Njena je dolina šira i slikovitija. Ubrzo dolazimo do ostataka neke utvrde s lijeve strane na brdu. Put kojim prolazimo raznolik

je. Prolazimo kroz pijesak, blato, šljunak, naplavine, močvarno tlo, penjemo se po stijenama kako bismo zaobišli rijeku, prelazimo mostove, gazimo preko rijeke, penjemo se kroz šumarke... Cijeli krajolik oko nas, sa stijenama i planinama, izaziva snažan osjećaj spokoja, snage i veličine. Velika je vrućina, a hlada nema nigdje. Sunce priži nemilosrdno i na toj visini dodatno otežava svaki korak. Stalno se penjemo, da bismo se nakon toga spustili. Dolina se širi, pa se sužava, oprezno prelazimo preko ostataka nekoga staroga drvenog mosta, usred pustoši ukazuju se stupe, tek toliko da još jednom osvijestimo da je budizam utkan u svaku poru toga kraja. Kroz ulazni portal ulazimo u selo Saru, koje također ima tek nekoliko kuća. U selu ćemo se odmoriti i ručati. Uz ručak svi pričamo o svojem oduševljenju fantastičnom prirodom i nevjerojatnim vidicima koji nas okružuju.

Nakon ručka prelazimo rijeku čija hladna voda ne dopire znatno preko koljena, ali njena vas snaga, ako ne pazite ili se poskliznete, lako može oboriti i priuštiti vam nenadano kupanje. Takvi se brzaci prelaze što manjim koracima, kako biste bili što sigurniji i kako ne biste ostatak dana proveli skroz mokri. Dobro je razapeti užice s jedne na drugu stranu rijeke, poput gelendera, što daje dodatnu sigurnost. Gojzerice vješamo oko vrata, putovnice, novac i fotoaparate zamatamo u plastične vrećice i korak po korak prelazimo na drugu stranu. Sve u svemu, dobrodošlo osvježanje u nesnosnoj vrućini.

Molitvene zastavice i zvona na prijekoju Chang La (5289 m)

Kamp i planine oko jezera Pangong Tso

Dalje prolazimo kroz mjesto Chalak, čiji se stanovnici iz viših naselja tijekom zime spuštaju jer na manjoj nadmorskoj visini lakše mogu podnijeti usamljenost i hladnoću. Mjesto je sagrađeno na stijeni i u njemu se nalaze prelijepo smještene stupe. Vidjeli smo velike količine kozjih rogova, čija je namjena sprječavanje dolaska bilo kakvih zlih duhova u dolinu.

Do sela Markhe na 3850 metara vučemo se uz korito rijeke sve do ulaznog portala gdje se otvaraju vidici na sve četiri strane, kao da se kanjoni i doline otvaraju u obliku križa. Selo se razvuklo niz rijeku, a u njemu su najdojmljivije stare kuće oslonjene stražnjim zidom na okolne stijene. Na putu do logora još jednom skidamo gojzerice i prelazimo rijeku. Opet bogata večera, uz nuditelje s povrćem, tofu s graškom, karfiol i grožđe za desert. Naši kuhari, vodiči mazgi i mazge praktički su nevidljivi. Svaki se dan pakiraju i odlaze poslije nas, dolaze na mjesto logora prije nas, kuhaju večeru i pripremaju doručak, razapinju i skupljaju šatore, sve bez riječi, samo uz krezub osmijeh na licu izbrazdanom godinama, hladnoćom, vjetrom i suncem. Između šatora provlače se telići, uokolo se šire zvonjava stoke, fijuk vjetra i tutnjava rijeke koja se kotrlja preko kamenja.

Danas smo prešli više od 23 km i popeli se više od 700 metara.

Sljedeće je jutro jednako kao i svako drugo, samo što je nekako hladno i što na put krećemo bosi. Sunce se još nije pojavilo i puše hladan vjetar. Bosi gacamo do rijeke. Duboka je i ponovno skidamo hlače. Vodič Achuh prelazi rijeku i razapinje užu. Ovaj je put stanje ozbiljnije. Voda je vrlo visoka, divlja, i ako padnemo, cijeli ćemo dan hodati mokri, a da ne govorim o dokumentima, fotoaparatu i drugoj opremi. Od nas desetero, dvoje je palo i potpuno se smočilo. Vjetar i dalje bešćutno puše, a sunce se skriva iza oblaka, kao da se i ono urotilo protiv onih koji nisu imali sreće pri prelasku rijeke. Nakon prelaska na drugu stranu, svi koji u ruksaku imamo nešto suhe odjeće dajemo im je kako ne bi mokri hodali cijeli dan. Pod dojmom te nevolje, nastavljamo put kao razbijena vojska. Izlazak iz Markhe nipošto nije bio pobjednički.

Još je uvijek hladno, no naziru se tragovi pucanja oblaka. Visoko gore, s lijeve strane, naziru se ostaci tvrđave Markhe. Napuštajući taj predio stižemo u dolinu Cacham, najpoznatiju po samostanu Umlungu. Silazimo u neobično zeleno plodno polje, za razliku od sivih i smeđih planinskih obronaka. Ječam i heljda ovdje su

dominantne kulture. Slijedi još jedno ozbiljno skidanje i prelaženje rijeke, no ovaj put sve prolazi bez kupanja.

Pošto smo se osušili, hodamo dalje i odjednom zastajemo jer se osjećamo kao da smo ušli u Tolkienovo međuzemlje, u zemlju Mordora. Pred nama se nalazi prava Mordorska stijena. Svi stojimo opčinjeni njenom specifičnošću, bojom, različitošću od svega uokolo i time kako nazubljeno izvire iz okolnih brda.

Iz Mordora trebamo prijeći na drugu stranu rijeke, no ovaj put imamo sreće jer je tu most na kamenim temeljima, preko kojega su prebačena dva balvana i zakucane daske. Izlazimo iz »zemlje zla« u »zemlju vjere«, gdje se nalazi mnoštvo stupa i čarobna stara gropa Tacha, koja je podignuta na stijeni stotinjak metara iznad doline. Ta mala gropa djeluje kao orlovo gnijezdo smješteno usred oštarih, šiljatih, negostoljubivih stijena. Izvana je vrlo neugledna i da se nalazi negdje u dolini, gotovo se ne bismo ni osvrnuli na nju.

Kao da nam nije dosta penjanja i spuštanja, penjemo se prema njoj uskom stazom strmo u stijenu. Gropa se sastoji od dviju zgrada. Manju, staru grompu krasi predivne slikarije po zidovima

i prepuna je nekoga svetog osjećaja, šarma i patine, dok novija gropa ničim ne oduševljava. Nakon povratka u dolinu, staza vodi kroz šumarak, gdje srećemo žene koje nose debelo šiblje. Stavljaju ga na grede svojih kuća kako bi držalo konstrukciju sljedećega kata ili krova. Tako dolazimo do Umlunga, u kojem imamo kraći odmor. Nakon izlaska iz sela pred nama se prvi put otvara vidik na snježni Kang Yatze (6496 m), koji se sastoji od dvaju vrhova, zapadnoga Kang Yatzea i Kang Yatzea II. Taj drugi vrh visok je 6270 metara i nije tehnički prezahtjevan, pa se na nj razmjerno često penje.

Iako naša staza prati dolinu, znatno varira u visini, visoko se penjući iznad nje, pa spuštajući se u nju i tako svako malo, osim što prelazimo rijeku, imamo planinarenje kao po nekoj dječjom rukom iscrtanoj sinusoidi. Staza nije označena, a česti odroni i poplave mijenjaju je gotovo svakodnevno, tako da prolaze često improviziramo. Ručamo u Hangkaru, prvi put u nekoj kući. Staro posuđe, namještaj, sve je nekako jednostavno i iskorišteno do krajnjih granica. Svatko se ovdje mora osjećati nekako ponizno. Šteta je što taj osjećaj ne traje vječno. Nakon ručka slijedi uspon kroz klanac. Okrećemo se radi posljednjeg

Jak na obali jezera Pangong Tso

DAMIR ŠANTEK

Ruševna stupa u dolini Markhe s rogovima protiv zlih duhova

pogleda na dolinu Markhe jer ulazimo u Upper Hangkaru. I dalje pratimo tok rijeke Markhe, koja izvire negdje ispod vrhova Kang Yatzea, najvišega vrha planinskog lanca Stoka.

S desne se strane nalaze ostatci neke utvrde, a dalje se nastavlja zelena dolina. Općenito, očarava taj nerazmjer potpune planinske kamene pustoši i rijeke koja teče dolinom povremeno stvarajući zelene oaze. Bez toga ne bi bilo ni tih skromnih

tragova života u tim visokim, teškim i okrutnim predjelima. Čudo je zapravo kako ovdje unatoč svemu ljudi i dalje žive. Naravno da je ovdje gustoća stanovništva u usporedbi s ostatkom mnogoljudne Indije na razini statističke pogreške, ali život i dalje postoji zahvaljujući strpljivim i vrijednim ljudima, a u novije vrijeme i zahvaljujući turizmu, koji im ipak povećava primanja. Ovdasnji su ljudi oduvijek znali dovesti vodu iz rijeke na svoja polja, što čine i danas, i tako stvoriti jezgru zelenila i života usred beščutnog okoliša. Nakon dvadesetak prijeđenih kilometara i uspona od 800 metara dolazimo do logora Thachunstea na visini od 4240 metara. Razapeti šareni šatori na zelenoj livadi i topli čaj izazvali su oduševljenje cijele skupine.

Kako se današnji, peti dan, smatra danom odmora, imali smo povlasticu da ustanemo pola sata kasnije. Danas bismo trebali prijeći samo 10 kilometara i uspeti se 900 metara, kako bismo kampirali u Nimalingu, na visini od 4740 metara. Iako se čini da su to razmjerno skromne brojke, one ipak na tim visinama imaju sasvim drugo značenje i težinu. Hodamo polako, pokušavajući

Jedan od brojnih prijelaza preko rijeke Markhe

DAMIR ŠANTEK

Jezero Tsolding i vrh Kang Yatze (6496 m)

se ne umoriti. S desne strane ponovno vidimo Kang Yatze, snježni vrh koji kao da je izronio iz neke druge galaksije.

Dalekozorom uspijevamo vidjeti skupinu planinara kako se spušta niz njegove padine. S druge se strane nalaze kameni tornjici slični onima u Kapadokiji. Čini se da ondje gdje ima svizaca ima i runolista, jer smo na tom dijelu staze uz svisce imali priliku vidjeti i brojne primjerke tih »alpskih« cvjetova. Dolazimo i do donjeg i gornjeg jezera Tsoldinga. Ta su jezera djelo ljudskih ruku, napravljena kako bi stoka imala sigurno pojilište. U njihovoj se od vjetra namreškanoj površini preslikavaju snježni vrhovi Kang Yatzea. Uokolo je zemlja prepuna rupa, jazbina himalajskih pika. Izvanredno su brzi i teško ih je snimiti.

Sve se teže penjem. Noge slušaju, ali srce i pluća rade nekim svojim tempom, koji nije nimalo u skladu s mojim željama. Zapravo se mučim i po tko zna koji put postavljam sebi pitanje: »Što mi je sve ovo trebalo?« Kad sam se smjestio u logoru, odlučim se za dodatnu porciju mučenja: penjem se još 150 metara, na uzvisinu iznad logora, radi dodatne aklimatizacije. Ide

nas samo troje. Hodamo šutke, svatko sa svojim mislima i svojom patnjom.

Nakon povratka u logor zahvaća nas apatija. Nikome nije do razgovora, sve mi je teško, dosadno i ide mi na živce. Visinska bolest pomalo ovladava, ako ne cijelim tijelom, onda barem raspoloženjem. Sutra je uspon na najvišu točku našega puta, prijevoj Gongmaru La (5260 m).

Noć je jako hladna i vedra, s temperaturom znatno ispod ništice, a nebo tako zvjezdano kakvo

Djeca rastu bez igračaka u izoliranim planinama

DAMIR SANTEK

Mazga se veseli hrani i odmoru nakon cjelodnevnog nošenja teške opreme

se stvarno rijetko gdje može vidjeti. Odavde je lako shvatiti zašto je Mliječna staza dobila takvo ime. Slabo sam spavao, okretao sam se cijelu noć. Sam termin jutarnjeg čaja u 4:30 jasno daje do znanja da je danas neki drugačiji dan, ali dobro je da je završila noć, koja je na tim visinama često teška i nekako bih je uvijek najradije preskočio, kad bi se to moglo.

Uspon odmah počinje vrlo strmo. Teško dišem, oblijeva me hladan znoj. Pokušavam se

usredotočiti na praćenje svojih koraka. Vučem nogu za nogom. Ne vidim ništa drugo oko sebe osim staze koju pratim. Mučim se, i tijelo mi radi kao loše ugođen orkestar. Srce lupa i najradije bi iskočilo iz kože i ostalo kucati samo za sebe negdje pored puta. Plitko dišem jer pluća kao da su se smanjila za polovicu. U želucu osjećam mučninu, zlo mi je. Visinska se bolest širi tijelom poput metastaza. Povraća mi se, prolaze me trnci. Mozak se ponaša kao kad na GPS-u pogriješite, a on se dere: preračunavam, preračunavam...

Ipak, nakon nešto manje od dva sata, tri kilometra dužine i 600 metara uspona evo nas na prijevoju Gongmaru. Veselje zbog uspjeha nekako suzbija mrzovolju umornog bolesnika. Slijedi fotografiranje i kratak odmor. Prijevoj ne pruža neku nevjerovatnu i nezaboravnu sliku koja bi zauvijek ostala urezana u sjećanju, možda zato što je to stvarno tako, a možda i zbog moga stanja, ali silazak raduje, a sa spuštanjem postupno nestaju i simptomi visinske bolesti.

Silazimo u zavojima. Unatoč mučnini, teško je ne primijetiti mnogobrojne plave cvjetove u obliku zvončića i neke druge, krvavocrvene cvjetove. Tijekom odmora pokušavam povraćati, ali

Prijevoj Gongmaru (5260 m)

Čudni oblici stijena

ne ide. Ulazimo u klanac u kojem ispod nas vrludaju kolone tovarnih konja i mazgi. Na jednom se dijelu klanac sužava u velika kamena vrata uža od tri metra, a nakon toga se s druge strane vrata ponovno počinje širiti kao vodoravno položen pješčani sat. U kanjonu se kaskadama penjemo i spuštamo, mimoilazimo s ljudima i životinjama. Priroda se bogato i maštovito poigrala ukrašavajući krajolik neviđenim kamenim oblicima i strukturama. Čim sve to primjećujem, znači da mi je bolje. Sa smanjenjem nadmorske visine tegobe postaju lakše te unatoč umoru i iscrpljenosti osjećam kako se oko mene otvara jedan čudesan, sasvim novi svijet. Kameni stupovi djeluju kao izgubljena kamena vojska koja je stala, pretvorena u stup soli u trenutku neposluha, kao Lotova žena iz Biblije. Pod jutarnjim se suncem neke stijene presijavaju kao da su lakirane.

Velika je vrućina, a nigdje nema hlada. Skidamo sa sebe sve što je moguće a da ipak još koliko-toliko izgledamo pristojno, jer je u nekoliko sati temperatura narasla s -2 na $+40$ °C. Na uskoj stazi koja se izdigla iznad rijeke pao je s jedne mazge teret i stropoštao se niz padinu u rijeku. Dvije karavane susreću se na stazi gdje je zaobilazanje nemoguće, a mazge nisu

životinje kojima se lako upravlja. To je put kojim i mi moramo proći, pa sjedamo i čekamo da se problem razriješi.

Kao što smo već navikli, penjemo se i spuštamo, prelazimo s jedne strane rijeke na drugu, vrludamo preko i između glavnog vodotoka i njegovih rukavaca, zaobilazimo odrone i polako dolazimo do Chuskurme, gdje ručamo u šatoru. To je mjesto specifično po kamenim stupovima na kojima se nalaze kape u obliku vrganjeva klobuka i po tome što se oдавде kanjon širi i pretvara u široko riječno korito omeđeno planinama s kojih se spuštaju slapovi.

Sljedeća je stanica selo Khang Chan, koje se nalazi, kao i većina naseljenih mjesta u Lehu, uz rijeku, na proširenju njenoga korita u plodnu dolinu koja selo opskrbljuje vodom i hranom. Svi smo umorni, hodamo već satima i premda se spuštamo, ovo je najnaporniji, ali i najljepši dan našega trekinga. Uz akumuliran umor i sunce koje nemilosrdno peče, bez trunke hlada, postupno stižemo do područja gdje priroda više nije toliko impresivna. I evo nas nakon prijeđenih 19 kilometara, uz spust od ukupno 1700 metara i 8 i pol sati hoda, u Sumdu, krajnjoj točki ovoga putovanja.

Josip pl. Pinter

zaslužni ogulinski planinar (1867. – 1936.)

Zvonko Trdić, Ogulin

Josip pl. Pinter doselio se u Ogulin na samom kraju 19. stoljeća. Kao uvaženi ogulinski građanin, puna četiri desetljeća sudjelovao je u društvenom, političkom i gospodarskom životu grada. Veoma aktivan na brojnim područjima, u burnim vremenima dramatičnih promjena na prijelazu stoljeća, Velikoga rata i nesretne kraljevine Jugoslavije, ostavio je dubok i neizbrisiv trag, kao rijetko koji pojedinac prije i poslije njega. Kao ljubitelj prirode i zdravoga života, stekao je zasluge za razvoj planinarske ideje i osnivanje podružnice Hrvatskoga planinarskog društva u gradu podno Kleka.

Josip pl. Pinter rođen je 1867. u Žažini, općini Letovanić, kao sin Karla pl. Pintera i Jozefine rođ.

Josip pl. Pinter

Josip pl. Pinter u sredini

Dauscha. Otac mu je bio državni službenik, pa je obitelj mijenjala mjesto boravka.

Josip je oko 1891. oženio Josipu Novak (1873. – 1927.), kćer Ivana Novaka i Tereze rođ. Modrušan iz Karlovca. Imali su kći jedinicu Milicu (1892. – 1916.), rođenu u Zagrebu. Oko 1894. doselili su se u Ogulin, koji je tada bio sjedište Modruško-riječke županije. Ondje je Josip, po zanimanju tipograf, 1896. kupio tiskaru, utemeljenu dvije godine prije. Bila je to prva tiskara u Ogulinu koja je tiskala i novine. Pinterova tiskara nalazila se u prizemlju tada nove katnice u Filipovićevoj ulici br. 7 (danas Nazorovoj ulici), uz šetalište na zapadnoj strani gradskoga parka, a iznad Filipovićeve vira u Đuli. Pinteri su živjeli u stanu na katu, iznad tiskare. Nakon smrti supruge, 1927., Josip se oženio tadašnjom kućnom pomoćnicom Marijom Poljak. Živjeli su u Josipovoj ladanjskoj kući na tadašnjoj adresi Prapuće 135. Josip pl. Pinter umro je 13. travnja 1936. u sedamdesetoj godini života. Nakon muževe smrti, Marija je nastavila voditi

tiskaru uz pomoć Pinterova pomoćnika Josipa Župana. Koncem Drugoga svjetskog rata, 1945., tiskara je konfiscirana.

U Pinterovoj tiskari tiskale su se prve ogulinske novine Rodoljub, koje je uređivao Nikola Majnarić iz Ravne Gore. Nakon gašenja tih novina, Pinter pokreće Vjestnik, tjednik kojemu je bio vlasnik i tehnički urednik, a izlazio je samo tijekom 1898. Desetak godina poslije, kao vlasnik i glavni urednik, Pinter 1909. pokreće Ogulinski glasnik, koji je izlazio sedam mjeseci. Uslijedile su brojne ogulinske novine i sve su redom bile »kratkoga daha«.

U Pinterovoj tiskari bilo je uredništvo najdugovječnijega ogulinskog tjednika Glas Hrvata, koji je redovito izlazio od 5. listopada 1920. do 1929. i diktature kralja Aleksandra, kada je zabranjen. Tom tjedniku i njegovim izdavačima ogulinski planinari mogu biti zahvalni za svojevrsnu kroniku planinarskih aktivnosti ogulinske podružnice HPD-a, zabilježenu na njegovim stranicama. Zahvaljujući tim novinama znamo kada su i gdje organizirane skupštine Podružnice Klek, tko su bili članovi upravnih odbora te možemo pratiti društvenu i izletničku aktivnost ogulinskih planinara toga doba. Pinter je bio član upravnoga odbora Podružnice i jedan od njenih najaktivnijih planinara.

Pored zasluga za razvoj organiziranoga planinarstva, Pinter je bio među osnivačima Hrvatskog sokola u Ogulinu (1905.), jedan od

Izlet na Klek

inicijatora osnivanja i tajnik ogulinske Obrtničke organizacije (1909.), član verifikacijskoga odbora Županije modruško-riječke (1910.), dugogodišnji podupiratelj i član ogulinskoga Dobrovoljnog vatrogasnog društva, te oko 1920. i njegov zapovjednik. To su tek neke od važnijih aktivnosti toga zanimljivoga ogulinskog planinara.

33. Skupština HPS-a

Zapisnik redovne 33. sjednice skupštine HPS-a od 20. do 26. travnja 2021.

Predsjednik Hrvatskoga planinarskog saveza Darko Berljak sazvao je na temelju članka 30. stavka 2. i stavka 11. Statuta HPS-a redovnu, 33. sjednicu Skupštine HPS-a za 20. do 26. travnja 2021. Poziv s dnevnim redom objavljen je na mrežnoj stranici HPS-a 19. ožujka 2021.

Unatoč želji i namjeri da se redovna, 33. sjednica Skupštine organizira u tradicionalnom terminu i na uobičajen način – fizičkim okupljanjem svih predstavnika punopravnih udruga članica HPS-a, koje na najučinkovitiji način omogućuje neposrednu raspravu i odlučivanje o svim temama od interesa za planinarske udruge članice HPS-a – to još uvijek nije bilo moguće zbog nastavka zahtjevne epidemiološke situacije. Sukladno mjerama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo za suzbijanje širenja bolesti Covid-19 i članku 32. stavku 6. Statuta HPS-a, redovna, 33. sjednica Skupštine HPS-a održana je u obliku elektroničke sjednice.

Prema članku 27. stavku 2. Statuta HPS-a, Skupštinu HPS-a čine po jedan predstavnik svake punopravne članice Saveza, prema popisu članica Saveza iz članka 18. Statuta HPS-a, a na sjednici može sudjelovati ako članica koju predstavlja na dan održavanja sjednice Skupštine ima urednu registraciju, s važećim mandatima tijela upravljanja i zastupanja, te podmirene članske obveze prema HPS-u (plaćene članske markice HPS-a). U HPS su udružene 333 udruge članice, od čega 332 punopravne i jedna pridružena. Popis udruga članica HPS-a na dan početka sjednice Skupštine HPS-a 20. travnja 2021. u prilogu je ovog zapisnika.

Pisani materijali koje je priredio Izvršni odbor HPS-a upućeni su svim udrugama članicama HPS-a 2. travnja 2021. U njima su sadržani: poziv na 33. sjednicu Skupštine (objavljen 19. ožujka 2021. na mrežnoj stranici HPS-a), Programsko izvješće o radu HPS-a u 2020. godini, Financijsko izvješće HPS-a za 2020. godinu, Izvješće Nadzornog odbora HPS-a, Izvješće

Suda časti HPS-a, Plan rada komisija i raspodjela financijskih sredstava za rad komisija HPS-a za 2021. godinu, prijedlog Financijskog plana HPS-a za 2022. godinu te prijedlog Pravilnika Komisije za planinarsko skijanje HPS-a. Pisani materijali upućeni su svim punopravnim udrugama članicama elektroničkom poštom 2. travnja, a objavljeni su i na web-stranici <https://www.hps.hr/skupstina/>.

U pisanim materijalima za sjednicu Skupštine, kao i elektroničkim porukama upućenima na službene elektroničke adrese svih punopravnih članica HPS-a, posebno je objašnjen način sudjelovanja i glasovanja predstavnika u Skupštini HPS-a.

Glasovanje o predloženim odlukama provodilo se od 20. travnja u 00:00 sati do 26. travnja u 24:00 sata. Za glasovanje je izrađen elektronički obrazac na adresi <https://www.hps.hr/skupstina/>, kojoj su predstavnici punopravnih članica HPS-a pristupali uz obveznu registraciju putem službene elektroničke adrese svoje udruge. Osim prijedloga odluke, na obrascu su bile rubrike za upisivanje imena planinarske udruge, imena i prezimena predstavnika u Skupštini HPS-a te elektroničke

adrese korištene za autentifikaciju. O predloženoj odluci glasovalo se odabirom jedne od opcija: »za«, »protiv« ili »suzdržan/suzdržana«. Sustav je prilagođen tako da predstavnik jedne udruge može glasovati samo jedanput. Za slučaj poteškoća s autentifikacijom i glasovanjem predstavnika putem spomenutoga elektroničkog sustava, predstavnicima punopravnih članica HPS-a bilo je omogućeno i glasovanje putem službene elektroničke pošte njihove udruge, upućivanjem glasa na elektroničku adresu HPS-a – hps@hps.hr. Svaki zaprimljen glas potvrđen je potvrdom o zaprimanju. Svi su predstavnici u Skupštini obaviješteni da će nakon završetka glasovanja rezultati glasovanja i svi zabilježeni glasovi biti javno objavljeni na mrežnoj stranici HPS-a, odnosno da je glasovanje javno.

U razdoblju od objave poziva do zaključnja sjednice nije zaprimljen nijedan prijedlog ili zahtjev za pojedinačnu raspravu.

Uvidom u elektronički obrazac za registraciju i glasovanje utvrđuje se da je za sudjelovanje u Skupštini registrirano 107 predstavnika, da su svi uredno registrirani i autentificirani za glasovanje. Primjenom odluke Izvršnog odbora HPS-a o načinu provođenja elektroničke sjednice Skupštine u uvjetima epidemije bolesti Covid-19, donesene na 9. sjednici od 29. prosinca 2020. do 4. siječnja 2021., i uz konzultaciju s Komisijom za statutarnu, kadrovsku i normativnu djelatnost HPS-a, utvrđeno je da su ispunjeni uvjeti iz članka 32. stavka 6. Statuta HPS-a za pravovaljano odlučivanje predstavnika punopravnih udruga članica u Skupštini HPS-a. Također se utvrđuje da je za donošenje odluka potrebna natpolovična većina od broja ukupno registriranih predstavnika, odnosno barem 54 jednaka glasa.

1. Programsko izvješće o radu HPS-a u 2020. godini

Sažeto izvješće o radu HPS-a u protekloj godini objavljeno je u Hrvatskom planinaru 1/2021, a također i u pisanim materijalima koji su uoči sjednice Skupštine upućeni svim punopravnim članicama HPS-a. Programsko izvješće priredio je predsjednik HPS-a Darko Berljak, a temelji se na provedbi odluka tijela HPS-a koja su donijela plan i program rada za 2020. Izvješće je sažetak

onoga što su radili Izvršni odbor, dužnosnici, komisije i Ured HPS-a u prošloj godini. Planirane aktivnosti ostvarivale su se brojnim pojedinačnim akcijama, u skladu s odlukama donesenima na sjednicama Izvršnog odbora HPS-a i stručnih komisija, uz financijska ulaganja prema usvojenom financijskom planu. Mnoštvo aktivnosti provodi se u obliku brojnih programskih sadržaja naših stručnih komisija, ali i svih ostalih poslova koji se svakodnevno obavljaju u sjedištu HPS-a u Zagrebu i na drugim mjestima. Rad HPS-a, planinarskih udruga i planinara u protekloj godini bitno je obilježila pandemija bolesti Covid-19, kao i potresi u Zagrebu i na Banovini, ali je unatoč otežanim uvjetima rada HPS pravovremeno i uredno izvršavao sve svoje zadaće.

HPS je zaključio 2020. s 338 udruga članica, od čega s 280 planinarskih društava i klubova, 10 županijskih i gradskih saveza, 13 stanica planinarskih vodiča, HGSS-om i njegovih 25 stanica te jednom pridruženom članicom. Broj naručenih i izdanih članskih markica za 2020. dosegao je brojeve iz prethodne, 2019. godine, ali je nakon povrata na kraju 2020. i obračuna ukupni broj članskih markica bio za 11,4 % manji nego u prethodnoj godini. Za 2020. ukupno je društvima i klubovima izdano 32.975 članskih markica, od toga 18.938 seniorskih, 5561 za mladež, 7475 umirovljeničkih i 1001 penjačka.

Na temelju Programskog izvješća objavljenog u pisanim materijalima, Skupštini je predložena odluka: »Usvaja se predloženo Programsko izvješće o radu HPS-a u 2020. godini.«

Za predloženu odluku zaprimljeno je 105 glasova »za«, te 2 suzdržana glasa. Utvrđuje se da je većinom glasova usvojeno Programsko izvješće o radu HPS-a u 2020. godini.

2. Financijsko izvješće HPS-a za 2020. godinu

Udruge članice HPS-a primile su u pisanim materijalima financijsko izvješće za 2020. Financijski plan za 2020., s usklađenim veličinama prihoda i rashoda u iznosu od 2.600.000,00 kuna, usvojila je Skupština HPS-a na 30. sjednici, održanoj 1. lipnja 2019., a u listopadu 2020., na 31. sjednici Skupštine HPS-a, održanoj od 16. do 22. listopada 2020., donesena je odluka o rebalansu Financijskog

plana za 2020., s usklađenim veličinama prihoda i rashoda u iznosu od 2.000.000,00 kuna. Razlog rebalansa bile su izvanredne okolnosti zbog širenja koronavirusa i bolesti Covid-19, zbog kojih je tijekom 2020. došlo do znatnijeg poremećaja u svim sferama društvenog života, a što se odrazilo i na brojne aktivnosti HPS-a, njegovih tijela, komisija i udruženih članica. I u tim okolnostima, ostvaren prihod u 2020. bio je za 345.244,64 kuna ili 14,71 % veći od planiranoga, a rashod za 170.424,98 kuna ili 8,52 % manji od planiranoga. Zbog nemogućnosti održavanja akcija koje uključuju velik broj ljudi i bliske kontakte (tečajevi, ispiti, radionice, natjecanja) došlo je do znatnog smanjenja prihoda po osnovi tečajeva, a zbog ograničene aktivnosti osnovnih planinarskih udruga članica HPS-a, smanjio se i broj članova (za 10 %), što se odrazilo na smanjenju prihoda od članskog materijala HPS-a. Dio prihoda HPS-a vezan je uz namjenske doznake HOO-a za redovne i razvojne programe nacionalnih sportskih saveza koji se planiraju Financijskim planom HOO-a. Odlukama tijela HOO-a iz lipnja 2020. ti su iznosi umanjeni za gotovo 80.000 kuna u odnosu na prije odobrena sredstva iz Financijskog plana HOO-a, a ostvareno je 89.593 kune manje nego u prethodnoj godini. Ostale stavke na prihodovnoj strani proračuna uglavnom su stabilne i nisu se znatnije mijenjale tijekom godine. U izvješću

je posebno naglašeno da se sredstva prikupljena od članarine potpuno vraćaju članstvu kao člansko osiguranje za slučajeve invaliditeta ili smrti, u obliku potpora za obnovu planinarskih objekata temeljem natječaja te brojnih drugih namjenski financiranih aktivnosti komisija.

Na temelju Financijskog izvješća objavljenog u pisanim materijalima, Skupštini je predložena odluka: »Usvaja se predloženo Financijsko izvješće HPS-a za 2020. godinu.«

Za predloženu odluku zaprimljeno je 105 glasova »za« te 2 suzdržana glasa. Utvrđuje se da je usvojeno Financijsko izvješće HPS-a u 2020. godini.

3. Izvješće Nadzornog odbora HPS-a

Izvješće Nadzornog odbora koje je pripremila njegova predsjednica Neda Turina upućeno je punopravnim članicama Saveza u skupštinskim pisanim materijalima. U izvješću su podrobno opisani nadzor materijalnog i financijskog poslovanja HPS-a, provedbe programa, rad tijela i stručnih službi te ocjena o tome kako su se u razdoblju od 31. sjednice Skupštine HPS-a primjenjivali opći i organizacijski akti, zaključci Skupštine i Izvršnog odbora te drugih radnih tijela, komisija i odbora. Nadzorni odbor utvrdio je da je rad Saveza bio usklađen sa zakonima, Statutom i drugim aktima HPS-a.

Silazak s Budakova brda

Na temelju Izvješća Nadzornog odbora objavljenog u pisanim materijalima, Skupštini je predložena odluka: »Usvaja se predloženo izvješće Nadzornog odbora HPS-a.«

Za predloženu odluku zaprimljeno je 106 glasova »za« i jedan suzdržani glas. Utvrđuje se da je usvojeno izvješće Nadzornog odbora HPS-a.

4. Izvješće Suda časti HPS-a

U izvješću Suda časti navodi se da tijekom protekle godine nije bilo zahtjeva za postupanje toga tijela pa nije bilo ni potrebe za postupanje prema Pravilniku Suda časti HPS-a.

Na temelju Izvješća Suda časti objavljenog u pisanim materijalima, Skupštini je predložena odluka »Usvaja se predloženo izvješće Suda časti HPS-a.«

Za predloženu odluku zaprimljeno je 106 glasova »za« i jedan suzdržani glas. Utvrđuje se da je usvojeno izvješće Suda časti HPS-a.

5. Plan rada i raspodjela financijskih sredstava za rad komisija HPS-a za 2021. godinu

Financijski plan za 2021. usvojen je i primjenjuje se sukladno odluci Skupštine HPS-a donesenoj u listopadu 2020. Na temelju njega, Izvršni odbor utvrdio je Plan rada i raspodjelu financijskih sredstava za rad komisija HPS-a za 2021. godinu, što je predstavljeno i dostavljeno udrugama članicama u pisanim materijalima za sjednicu Skupštine.

Skupštini je predložena odluka: »Usvaja se Plan rada i raspodjela financijskih sredstava za rad komisija HPS-a za 2021. godinu.«

Za predloženi Plan rada i raspodjelu financijskih sredstava za rad komisija HPS-a za 2021. godinu zaprimljena su 102 glasa »za« i 5 suzdržanih. Utvrđuje se da je prihvaćen Plan rada i raspodjela financijskih sredstava za rad komisija HPS-a za 2021. godinu.

6. Financijski plan HPS-a za 2022. godinu

Financijski plan za 2022. predstavlja okvir za namjensko korištenje sredstava HPS-a za planirane programske aktivnosti. Pri izradi prijedloga Financijskog plana za 2022. vodilo se računa o

tome da se njime osigura nesmetano i stabilno poslovanje HPS-a i izvršenje svih programskih zadaća u razdoblju koje slijedi, unatoč još uvijek neizvjesnim epidemijskim i gospodarskim okolnostima u sljedećoj godini. Prijedlog Financijskog plana za 2022. godinu, s uravnoteženim prihodima i rashodima u iznosu od 2.100.000 kuna, upućen je udrugama članicama HPS-a u pisanim materijalima za sjednicu Skupštine.

Na temelju prijedloga iznesenog u pisanim materijalima, Skupštini je predložena odluka: »Usvaja se predloženi Financijski plan HPS-a za 2022. godinu.«

Za predloženu odluku zaprimljeno je 103 glasa »za« i 4 suzdržana. Utvrđuje se da je prihvaćen predloženi Financijski plan HPS-a za 2022. godinu.

7. Odluka o donošenju Pravilnika Komisije za planinarsko skijanje HPS-a

Skupštini je na odlučivanje upućen prijedlog Pravilnika Komisije za planinarsko skijanje HPS-a, koji je na temelju mišljenja nadležnih stručnih komisija pripremio Izvršni odbor HPS-a. Izmjene pravilnika predložene su radi usklađivanja sa Statutom HPS-a nakon njegovih izmjena i dopuna usvojenih na prethodnoj 32. sjednici Skupštine HPS-a te radi boljeg uređenja pitanja od interesa za razvoj planinarskog skijanja u HPS-u i rad stručne komisije.

Skupštini je na odlučivanje ponuđen sljedeći prijedlog odluke: »Usvaja se Pravilnik Komisije za planinarsko skijanje HPS-a.«

Za predloženu odluku zaprimljen je 101 glas »za«, 5 suzdržanih i 1 protiv. Utvrđuje se da je Skupština većinom glasova usvojila Pravilnik Komisije za planinarsko skijanje HPS-a.

U prilogu ovog zapisnika svi su pisani materijali za sjednicu Skupštine, popis udruga članica HPS-a te evidencija registriranih predstavnika u Skupštini i njihovih glasova o prijedlozima odluka iz dnevnog reda.

Sjednica Skupštine zaključena je 27. travnja 2021.

Zapisničar: Davor Rogina
Ovjerovitelji zapisnika:
Irena Hustić i Luka Kvočić

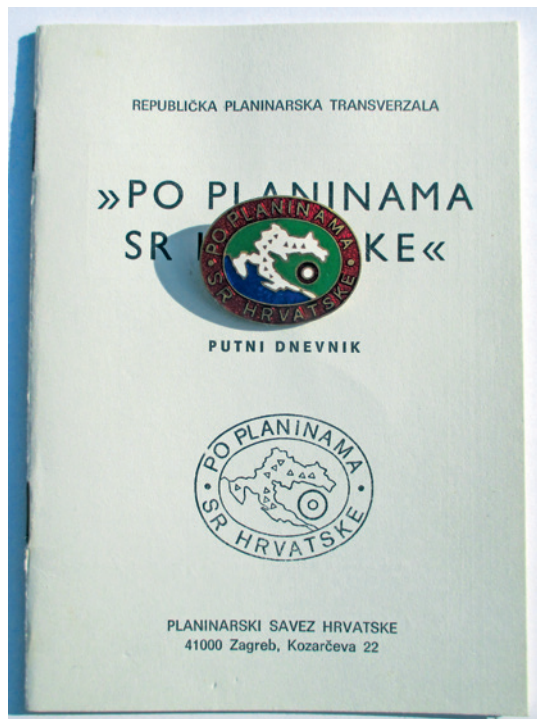
Značke obilaznice »Po planinama SR Hrvatske«

Najpopularnija planinarska obilaznica u Hrvatskoj svakako je Hrvatska planinarska obilaznica (HPO). Iako je otvoren 2000. godine, HPO je u suštini ipak puno stariji, jer je to nastavak nekadašnje transverzale koja je također obuhvaćala cijelu Hrvatsku.

Godine 1967. na redovitoj skupštini Planinarskog saveza Hrvatske (danas HPS) u Delnicama predloženo je da se uspostavi nova velika transverzala po cijeloj Hrvatskoj. Obilaznica je otvorena u srpnju 1970. i nazvana je Republička planinarska transverzala »Po planinama SR Hrvatske« (PPH). Bila je to svakako novost jer nije bilo određene trase kao u raznovrsnim lokalnim transverzalama nego je to bila mreža kontrolnih točaka raštrkanih po planinama cijele Hrvatske. To je svakako predstavljalo izazov jer za stjecanje značke planinar je morao prehodati velik dio hrvatskih planina što je privlačilo i planinare iz drugih republika bivše države.

Sistem obilaska bio je nešto drugačiji nego kod HPO-a. Kontrolne točke (KT) bile su samo na planinama gdje postoje planinarski objekti da se izbjegnu poteškoće poput nošenja šatora, nemogućnosti pružanja zaklona u slučaju nevremena i sl. Sve nas to podsjeća na ta minula vremena kada se na planinarenje najčešće išlo javnim prijevozom, a planinarske markacije su započinjale primjerice na željezničkoj stanici. Mnoge planine su tako ostale »zakinite«, no obilaznica se mogla proširivati izgradnjom novog objekta na pojedinoj planini. Drugačije nego danas bilo je i to da su žigovi bili u planinarskim kućama ili domovima, a ne na vrhovima planina.

Drugačiji je bio i princip stjecanja značke: nije bilo brončane, srebrne niti zlatne značke nego se dodjeľivala jedna jedinstvena značka koja se dobivala za obidenu 31 od ukupnih 55 kontrolnih točaka iz svih područja. Planinarska obilaznica »Po planinama SR

Dnevnik obilaznice koji je ovjeren 15. siječnja 1993. s 40 KT-a

Izgled žigova na obilaznici

Tri serije znački obilaznice »Po planinama SR Hrvatske«

Jubilarnе značke obilaznice iz 1980. i 1990. godine

Hrvatske» službeno je djelovala do početka agresije na Hrvatsku, a 2000. na njenim temeljima osnovana je doradena i proširena Hrvatska planinarska obilaznica.

Značka transverzale »Po planinama SR Hrvatske« spada u red najljepših planinarskih značaka uopće. Autora same značke ne znamo, ali tijekom dvadeset godina djelovanja obilaznice vidimo da su izrađene u tri serije s istim prikazom uz vidljive razlike u tehnici i kvaliteti izrade. Prva na kojoj su niži brojevi, sa stražnje strane ima jednostavno zalemljenu kopču i osobnog sam mišljenja da je nastala u radionici B. Kasuna u Zagrebu. Iduće dvije serije rađene su u IKOM-u i razlikuje ih oznaka proizvođača. Sve tri su istog izgleda, dimenzija (32 × 26 mm), emajlirane su u više boja i na stražnjoj strani stoji numeracija. Zanimljivo je pratiti preko broja

na znački planinare koji su obišli transverzalu jer su uredno evidentirane u časopisu »Naše planine«. Tako je popisano 501 planinar koji je obišao obilaznicu PPH. Koliko je prodano Putnih dnevnika teško je provjeriti, no znamo da je naklada bila vrlo velika: ukupno je tiskano 7500 primjeraka.

Osim trofejne značke obilaznice izdane su i dvije jubilarne značke, prva 1980. povodom 10 godina i druga 1990. godine. Obje su istog izgleda, ali nešto su manjih dimenzija (26 × 21 mm), nisu emajlirane nego niklane i bojane poput trofejne značke. Na stražnjoj strani stoji oznaka proizvođača RPU – Radionica primijenjenih umjetnosti u Zagrebu. Današnje značke HPO-a imaju isti središnji prikaz, ali s promijenjenim tekstom i nisu emajlirane.

Odobrena sredstva za obnovu, održavanje i izgradnju planinarskih objekata

Na svojoj 11. sjednici Izvršni odbor HPS-a, na temelju prijedloga Komisije za planinarske objekte, donio je odluku o dodjeli sredstava za obnovu, održavanje i izgradnju planinarskih objekata u 2021. godini. Iz sredstava HPS-a u ukupnom iznosu od 258.300,00 kuna sufinancirat će se nabavka materijala za 19 planinarskih objekata odabranih na Natječaju za potporu obnovi, održavanju i izgradnji planinarskih objekata prema zaprimljenim prijedlozima i projektnoj dokumentaciji planinarskih udruga koje njima upravljaju – za domove Umberto Girometta, Matija Filjak, Miroslav Hirtz, Đuro Pilar i Paklenica, kuće Zvonimir Plevnik, Londžica, Mrkvište, Kurin, Majer, Boris Farkaš, Careva kuća, Belecgrad, Česmina, Grohot i Skitača te skloništa Dušice, Šugarska duliba i Ratkovo sklonište. Odluka obuhvaća korištenje sredstava u 29% uvećanom iznosu u odnosu na inicijalno planirana sredstva, odnosno aktiviranje dijela neutrošenih sredstava za troškove obnove planinarskih objekata iz prethodne 2020. godine. Natječaj za potporu obnovi, održavanju i izgradnji planinarskih objekata u 2021. godini raspisan je u siječnju 2021., a do roka za prikupljanje natječajne dokumentacije 31. 3. 2021. pristigle su ukupno 24 prijave. Podaci o upravljačima, objektima i odobrenim sredstvima za nabavku materijala dostupni su u tablici.

Planinarski dom Umberto Girometta na Mosoru

Planinarska udruga	Planinarski objekt	Iznos (kn)	Namjena
HPD Mosor, Split	Planinarski dom Umberto Girometta	56.800,00	krovište - crijep, sljemenjaci, grebensi crijepovi
PD Dubovac, Karlovac	Planinarska kuća Zvonimir Plevnik	6.000,00	sanacija stropova
HPD Zrin, Petrinja	Planinarski dom Matija Filjak	25.000,00	sanacija posljedica potresa
PD Krndija, Našice	Planinarska kuća Londžica	5.200,00	materijal za stubište i zidove
PD Zavižan, Senj	Planinarska kuća Mrkvište	8.000,00	elementi za solarno napajanje
PD Strlež, Crikvenica	Planinarska kuća i sklonište Kurin	18.000,00	krovnna konstrukcija, limeni pokrov
PD Belveder, Biograd	Planinarsko sklonište Dušice	8.750,00	limeni pokrov, drvena građa
HPD Oštrc, Zlatar	Planinarska kuća na Majeru	6.500,00	vanjska stolarija i sanitarna oprema
PSD Trešnjevka, Zagreb	Planinarska kuća Boris Farkaš	2.500,00	pumpa za centralno grijanje, vodovodne instalacije
HPD MIV, Varaždin	Planinarski dom Miroslav Hirtz	3.000,00	keramičke pločice
PD Skitaci, Labin	Planinarska kuća Skitača	5.500,00	vanjska stolarija
HPD Blagus, Blaguša	Planinarska kuća Grohot	5.500,00	vanjska stolarija - krovni prozor
PD Dilj gora, Slavonski Brod	Planinarski dom Đuro Pilar	6.500,00	materijal za žbukanje, pločice
PD Naftaplin, Zagreb	Planinarsko sklonište Šugarska duliba	4.200,00	zaštitna sredstva
PD Gromovača, Otočac	Planinarska kuća Careva kuća	16.100,00	limeni pokrov
PD Paklenica, Zadar	Planinarski dom Paklenica	35.000,00	fotonaponski elementi
PDS Velebit, Zagreb	Planinarsko sklonište Ratkovo sklonište	6.000,00	krovnna konstrukcija, limeni pokrov za zimsku sobu
HPD Belecgrad, Belec	Planinarska kuća Belecgrad	6.000,00	fotonaponski elementi
PK Split	Planinarska kuća Česmina	33.750,00	sanacija krovišta

Ratkovo sklonište u Samarskim stijenama

Znajući kolika je važnost kontinuiranog ulaganja u planinarsku infrastrukturu, HPS svake godine raspisuje i provodi natječaj za potporu obnovi, održavanju i izgradnji planinarskih objekata na kojem sufinancira materijal za potrebne radove na objektima kojima upravljaju udruge članice HPS-a. U razdoblju od 2000. do 2020. na taj je način iz sredstava HPS-a uloženo bespovratno više od 3 milijuna kuna potpore za ukupno 212 pojedinačnih projekata izgradnje, obnove i održavanja za ukupno 105 objekata, za neke objekte i po više puta. Taj je natječaj jedini stalni izvor sredstava za obnovu, održavanje i izgradnju planinarskih objekata u Hrvatskoj. Sredstva se osiguravaju od prihoda od članskih markica HPS-a, sukladno Programu rada i Financijskom planu HPS-a, a potpora HPS-a odobrava se isključivo za neposrednu nabavku građevinskog i drugog materijala, sukladno valjanom troškovniku odnosno ponudi ili predračunu dobavljača. Pri ocjenjivanju zahtjeva za potporu Komisija za planinarske objekte HPS-a ima u vidu značaj pojedinog objekta, sukladno kategorizaciji na objekte od nacionalnog, regionalnog i lokalnog značaja. S udrugama kojima je odobreno financiranje za njihove objekte sklapa se pisani ugovor o korištenju sredstava sukladno uvjetima natječaja.

Kao sažetu informaciju i pomoć svima koji skrbu o planinarskim objektima Komisija za planinarske objekte HPS-a priredila je i na webu HPS-a objavila Vodič za upravljače i domaćine planinarskih objekata (domova, kuća i skloništa). Vodič sadrži osnovne informacije o stanju, statusu, izazovima, pokazateljima, aktima i strateškim odrednicama za upravljanje planinarskim objektima, o ulozi planinarske udruge, organiziranju prihvata posjetitelja i drugim temama od interesa za upravljače i domaćine planinarskih objekata, ali i za sve posjetitelje. Adresa je: <https://www.hps.hr/files/data/21/Planinarski%20objekti.pdf>

U Hrvatskoj je danas u funkciji ukupno 155 planinarskih objekata.

Planinarsko sklonište Crnopac

Nakon što se HPD Mala Rava, koje je više godina uspješno upravljao planinarskim skloništem Crnopac (1137 m) na južnom Velebitu, izjasnio da ne želi dalje upravljati tim skloništem, brigu o njemu tijekom proljeća 2021. preuzeo je PD Paklenica. Ovo lijepo sklonište sagradio je legendarni zadarski planinar Slavko Tomerlin – Tatek sa suradnicima te u okolici uredio mrežu atraktivnih planinarskih putova. Crnopačko sklonište u HPS-u je kategorizirano kao planinarski objekt od nacionalnog značaja i kao takvo ima posebnu važnost za hrvatsko planinarstvo.

Na sastanku održanom 15. travnja 2021. u Gračacu, na kojemu su sudjelovali predstavnici PD-a Paklenica, HPD-a Mala Rava, PD-a Lisac, JU PP Velebit i HPS-a, istaknuto je da nikada nije bilo nikakvih primjedbi na brigu i angažman upravljača i domaćina skloništa na Crnopcu. Poseban problem u tom ali i brojnim drugim objektima, međutim, predstavlja vandalizam koji se ni na koji način ne može opravdati, i na koji su i sami zadarski planinari učestalo upozoravali planinarsku i širu javnost. Prema planinarskim zapažanjima ali i zapažanjima nadzornika JU Park prirode Velebit Josipa Frketića u posljednje se vrijeme upravo na Crnopcu učestalo zapaža povećanje broja posjetitelja koji u zaštićeno područje dolaze bez odgovarajućeg planinarskog iskustva i bez odgovornog odnosa prema okolišu.

PD Paklenica organizirao je i izveo već nekoliko radnih akcija radi uređenja skloništa i okoliša te će dalje nastaviti brinuti o njemu. PD Paklenica već godinama brine o četiri skloništa i domu koji su podignuti na još nedostupnijim mjestima na južnom Velebitu. Izvršni odbor HPS-a na svojoj je 11. sjednici podržao postizanje dogovora te pozvao sva društva koja djeluju na južnom Velebitu na konstruktivno djelovanje u cilju daljnjeg funkcioniranja planinarskog skloništa u skladu s Pravilnikom o upravljanju planinarskim objektima (domovima, kućama i skloništima) u HPS-u.

I ovim putem apeliramo na sve posjetitelje i korisnike da čuvaju planinarske objekte i njihov okoliš.

Planinarsko sklonište Crnopac

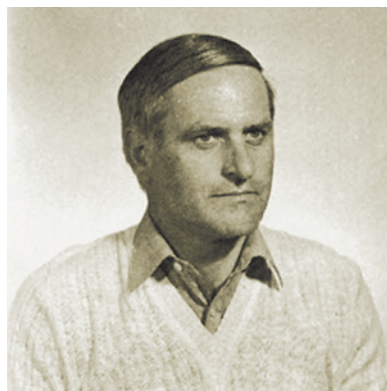
dr. sc. Ignac Munjko (1935. - 2021.)

U petak 9. travnja 2021. u 86. godini preminuo je u Zagrebu dr. Ignac Munjko. Rođen je u Poznanovcu 11. listopada 1935. Doktorirao je iz prirodnih znanosti na Prirodoslovno-matematičnom fakultetu u Zagrebu. Bio je vrhunski stručnjak iz biologije i biotehnologije, pisao je brojne stručne članke i održavao predavanja na uglednim sveučilištima i brojnim kongresima diljem svijeta. Radio je u Imunološkom zavodu u Zagrebu i zatim kao profesor u Birotehnici.

Živio je aktivnim sportskim životom. U mladosti se bavio boksom i nogometom, a kao nogometni sudac sudio je u 417 nogometnih utakmica. Istaknuo se i kao dobrovoljni darovatelj krvi (76 davanja).

Bio je član PD-a Zagreb-Matica od 1948., a 1974. s ing. Stjepanom Crepićem osnovao je PD OKI (kasnije PD INA OKI). U tom društvu bio je član uprave, vodič brojnih izleta i predsjednik (1978-1979). Sa suprugom Verom osnovao je planinarsku sekciju u Imunološkom zavodu.

U HPS-u je velik doprinos dao kao pročelnik Komisije za planinarske putove. Bio je inicijator i autor planinarskih putova i obilaznica na Kornatima (1980.) i Visu (1984.). Istaknuo se propagiranjem i markiranjem uspona na najviše vrhove jadranskih otoka, i po tome je bio prepoznatljiv. Bio je plodan

fotograf i predavač, u zemlji i inozemstvu (Austrija, Njemačka, Švedska). Redovito je pisao za časopise Priroda, Hrvatski planinar, More, Marija, Glasnik sv. Josipa, Danica i druge. U časopisu »Glasnik Srca Isusova i Marijina« opisao je brojne planine a također i kapelice diljem Hrvatske i objavio njihove fotografije. Napisao je također vrlo zanimljivu knjigu »Hrvatske planine i visovi« s prekrasnim fotografijama koje je sam snimio. Sa Zdravkom Šilićem priredio je i knjigu Hrvatske planine i visovi – Pjesmom po hrvatskim gorama i planinama.

Bio je veliki humanitarac i dobročinitelj zaklade »Biskup Josip Lang« i drugih humanitarnih ustanova. Za humanitarni rad primio je Orden RH 1992. godine. Za svestrani doprinos planinarskoj udruzi primio je srebrni i zlatni znak HPS-a (1976., 1979.) te srebrni i zlatni znak PSJ-a (1980., 1984.). Pokopan je u obiteljskoj grobnici na groblju Gornje Vrapče u Zagrebu.

Alan Čaplar

IGNAC MUNJKO

Planinarske markacije na vrhu Obručar na otoku Sestrunju

Mario Celinić na Mount Everestu

Mario Celinić uspio je 23. 5. 2021. ostvariti svoj san o usponu na Mount Everest (8848 m), najviši vrh svijeta, te tako postao šesti Hrvat, nakon Stipe Božića (1979. i 1989.) te članica Hrvatske ženske alpinističke ekspedicije Everest 2009. Darije i Iris Bostjančić, Milene Šijan i Ene Vrbe, kojemu je to uspjelo. Čestitamo!

Celinić se razmjerno kasno počeo baviti planinarenjem, ali se aktivno bavi sportom već više od dvadeset godina. Desetak je godina trenirao MMA, a pet godina natjecao se u boričkim sportovima, od boksa do ultimate fighta. Nakon što se prestao natjecati deset je godina bio sudac i predsjednik europske sudačke MMA lige. Bavi se i ronjenjem, a također je i strastveni jedriličar.

U planinarenje se zaljubio nakon prvih uspona na Velebit. Slijedili su usponi na Dinaru i druge hrvatske planine, a zatim na Monte Rosu te na druge visoke vrhove Alpa. U veljači 2018. popeo se na Kilimanjaro (5895 m), u lipnju te godine na Mont Blanc (4810 m), a mjesec dana zatim na Elbrus (5642 m), najviši vrh Europe. U veljači 2019. popeo se na Aconcaguu (6960 m), najviši vrh Anda i najvišu točku Južne Amerike. U prosincu 2019. godine uspeo se i na Mount Vinson (4892 m) na Antarktici. U razgovorima prije ekspedicije najavio je da se uskoro planira popeti i na Denali, najviši vrh Sjeverne Amerike, a potom na vrh Puncak Jaya (4884 m) u Indoneziji, najviši vrh Oceanije i

Australije, sa ciljem da dohvati najviše vrhove svih kontinenata.

U pripremama za uspon na najviši vrh svijeta Celinić se koristio savjetima himalajca Stipe Božića i vode niza hrvatskih himalajskih ekspedicija Darka Berljaka. Usponu je prethodila višednevna izolacija zbog bolesti Covid-19 koju je prebolio početkom svibnja i opisao 12. svibnja u objavi na osobnoj Fb stranici. Prema prvoj objavi sa stranice »Climbing seven summits« na vrh je stigao zajedno s vodičem Tendi Sherpom (Big Tendijem) i Akashijem Negijem.

Alan Čaplar

Mario Celinić na Mount Everestu

IGLU ŠPORT

